

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

בפני כב' השופטת ורד שביט פינקלשטיין

בעניין: עזבון המנוחה י' (ח') נ' ז"ל

תובע: י' נ'
ע"י ב"כ עו"ד יניב כהן

נגד

נתבעים: 1. דו' נ'
ע"י ב"כ עו"ד יצחק שמלה

2. ד' א' ב'
ע"י ב"כ עו"ד רויטל מגל
-מינוי מטעם לשכת הסיוע המשפטי-

פסק דין

בפסק דין זה, הנני נדרשת לדון בשאלת תוקפה של צוואה מיום 19.5.15 אשר הותירה אחריה המנוחה י' (ח') נ' ז"ל (להלן: "המנוחה").

עסקינן בצוואה בעדים שנחתמה בתאריך בו המנוחה היתה מאושפזת בבית חולים, בהיותה כבת 90 שנים כשהיא סובלת ממחלות רבות. במסגרת צוואה זו הדירה המנוחה את הנתבע 1 מכל רכושה תוך ביטול צוואה קודמת שערכה ביום 25.8.11 במסגרתה הורישה את כל רכושה לשלושת ילדיה, התובע והנתבעים 1 ו-2, בחלקים שווים ביניהם, והכל כמפורט להלן.

רקע עובדתי כללי:

1. המנוחה הלכה לעולמה ביום 13.10.15, כשהיא אלמנה, כבת 90 שנים.
2. התובע והנתבעים 1 ו-2 הינם שלושת ילדיה של המנוחה.
3. במהלך השנים התגוררה המנוחה בדירתה ברח' ---- ב~~~ (להלן: "הדירה").
4. ביום 25.8.11 ערכה המנוחה צוואה בעדים בפני עו"ד ד' וא' ח' (להלן: "הצוואה הראשונה"; "הצוואה המוקדמת"). במסגרת צוואה זו הורישה המנוחה את כל עזבונה לשלושת ילדיה בחלקים שווים ביניהם. כך, כתבה המנוחה בסעיף 3 לצוואה (הוראת הציווי העיקרית):

"אני מצווה את כל רכושי, ללא יוצא מן הכלל, המיטלטלין והמקרקעין בכל מקום שהוא בין המפורטים להלן ובין אם לאו, לרבות זכויותי בנכס ברחוב *** הידוע כגוש --- חלק מחלקה --- במגרש --- וזכויותי בנכס ברחוב ~~~ הידוע כחלקה +++ בגוש +++

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

ולרבות כספים בבנקים ככל שיהיו ואף גם כל רכוש ונכס אחר בין שהוא בבעלותי היום
ובין שיהיה בבעלותי בכל עת בעתיד (להלן: "הרכוש") כל אלה אני מצווה לחלק שווה
בשווה בין שלושת ילדי היקרים (להלן: "הילדים") א' ד' נ' (ב' ח') ת.ז. ... נ' ד' ת.ז. ... נ'
י' ת.ז. ...".

5. ביום 16.6.14 חתמה המנוחה על הסכם מכר למכירת זכויותיה (מחצית) בדירה ברח' *** בסך
650,000 ₪. מכירה זו בוצעה ע"י עו"ד א' ש', אחיינה של המוכרת השנייה בצוואה. יצוין, כי הסכם
המכירה צורף כנספח נ' 4 לתצהיר עדותה הראשית של הנתבעת 2.

6. יצוין, כי מתוך כספי המכירה קיבלו הנתבעים 1 ו-2 (כ"א) סך של 100,000 ₪ כאשר לטענת הנתבעים
1-2 כספים אלו הועברו לידיהם באמצעות התובע. יצוין, כי לטענת הנתבעים 1-2 יתרת כספי המכירה
לא הופקדו בחשבון הבנק של המנוחה אלא נטלו על ידי התובע בעצמו תוך שהוא מוליך את הנתבעים
1-2 שולל (יצוין, כי בחקירתו ביום 15.1.18 הודה התובע כי נטל סך של 300,000 ₪, אולם לדבריו
היה זה באישור המנוחה).

7. ביום 19.5.15 ערכה המנוחה צוואה חדשה בפני עו"ד א' א' (להלן: "עורך הצוואה") (להלן: "הצוואה
האחרונה"). על הצוואה חתומים שני עדים מר א' ס' (להלן: "העד מר ס'") ומר ד' ע' (להלן: "העד
מר ע'"). יצוין, כי במועד בו נחתמה הצוואה (19.5.15) המנוחה היתה מאושפזת (פעם נוספת) בבית
החולים "שיבא" בגין מחלותיה הרבות.

8. יצוין כי הצוואה האחרונה מונה 13 סעיפים, 3 סעיפי משנה ו-5 תתי סעיפי משנה. במסגרת הצוואה
האחרונה נישלה המנוחה את הנתבע 1 מכל עזבונו וכן קבעה הסדר ייחודי בנוגע להורשת עזבונו
ובפרט דירת המגורים שלה. מפאת חשיבותו, יפורטו להלן הוראות הצוואה:

צוואה אחרונה

היות ואין אדם יודע מידת ימיו ומתי תגיע פקודתו והיות וברצוני היום ובעודי בחיים ובהכרה מלאה
ומוחלטת לערוך צוואה ולצוות בה את אשר יעשה ברכושי ובנכסיי לאחר אריכות ימים ושנים
ולהקנות לצוואה זו תוקף מלא לפי דיני הדת היהודית וחוקי מדינת ישראל.
לכן, אני הח"מ, י' (ח' נ', נושאת ת.ז. ... מרח' י' המ' ... ק' א', ילידת תימן, אזרחית ותושבת הארץ
ועל אף מצבי הגופני הירוד הנני בדעה צלולה, שפוייה ומיושבת בדעתי ומוכשרת מכל הבחינות
הדרושות והריני מצווה בזה מרצוני הטוב והחופשי וללא אונס הכרח ולחץ ו/או איום או השפעה כל
שהיא וללא כל תחבולה או תרמית אלא בלב שלם וברצון מפורש וכלדקמן:

1. איני יודעת קרוא וכתוב אך הנני דוברת עברית ואף חותמת את שמי בעברית.
2. את צוואתי הקודמת ערכתי ביום 25 אוגוסט 2011 באמצעות עו"ד אשר ערך צוואה כרצוני ואשר
הוקראה לי בנוכחות שני עדים ולפיה הוריתי לחלק את כל רכושי בין שלושת ילדיי בחלקים
שווים וכעת ברצוני לערוך צוואה חדשה אשר תבטא באופן מלא את רצוני אחרון ותבטל ביטול
החלטי וגמור את צוואתי הקודמת הנ"ל או כל צוואה קודמת אחרת בין שנעשתה בכתב בין
בע"פ.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

3. יובהר כי כל מה שאני נותנת ליורשיי על פי צוואה זו, אני נותנת להם מהיום ולאחר מיתה, ויורשיי יזכו בנכסי העזבון בהתאם לשטר צוואה זה שעה אחת קודם פטירתתי, ובלבד שכל אורך ימי חיי רשאית אני לעשות בנכסיי כטוב בעיניי כאשר נהגתי עד היום.
4. אני מצווה כי מתוך רכושי שאשאיר אחרי פטירתי יופרשו בראש ובראשונה הסכומים שיוצאו לכבוד האחרון. הלוויה, קבורה, הקמת מצבה על קברי וכן יופרשו הסכומים לכיסוי כל החובות אשר יתברר כי מגיעים ממני.
5. בני האמצעי, ד' נ' ת.ז. ... (להלן: "ד' נ'"), אינו מתעניין בשלומי ואינו דואג לטפל בי ובצרכי ורואה בי אימא רק לצורך הירושה. בשל התנהגותו המחפירה כלפיי הריני מצווה בזאת לנשלו לגמרי מירושתי.
6. אני מצווה בזאת את ירושתי, אשר תחולק באופן ובתנאים כפי שאפרט להלן, לשני ילדיי אשר דאגו לי כל השנים תמכו בי וטיפלו בי במסירות יום ויום: בתי-א' ד' ב' ת.ז. ... (להלן: "בתי ד'") ובני-י' נ' ת.ז. ... (להלן: "בני י'").
7. אני מצווה את כל רכושי מכל סוג ומין שהוא, הן בנכסי מקרקעין לרבות זכויותי בדירת מגורים הידועה כדירה בגוש --- חלקה --- תת חלקה -- (להלן: "דירת המגורים") והן בנכסי מטלטלין, תכולת הדירה, כספים, מזומנים, חשבונות בנק תוכניות חסכון, מטבע זר וכל רכוש אחר בין שפורט ובין אם לאו (להלן: "העזבון") יועברו לידי בני הקטן, י' נ' ת.ז. ..., למעט האמור בהוראות סעי' 8 להלן.
8. אני מצווה להבטיח קורת גג לבתי ד', המתגוררת עמי כיום ולצורך כך אני מצווה כי מתוך העיזבון יעביר בני י' לבתי ד' סך של 1,000,000 ₪ (מליון ₪) לצורך מימון רכישת דירה למגוריה.
9. בנוגע לדירת המגורים האמורה בסעי' 7 ולהוראות סעי' 8 הנ"ל יובהר כי:
 - א. בקשר עם דירת המגורים הנ"ל נחתם הסכם "תמ"א 38" (להלן: "הפרויקט") והעברת הסך הנקוב בסעי' 8 מותנית בהשלמת הפרויקט ומסירת הדירה החדשה לבני י'. כל זמן שהפרויקט לא יושלם או במידה ויבוטל, תהא לבתי רק הזכות לקורת גג בדירת המגורים (או בפתרון המגורים הזמני שיפסק מבצע הפרויקט עד להשלמת הפרויקט).
 - ב. למען הסר ספק מובהר כי אין בכוונתי להקנות לבתי ולבנה זכויות כל שהן בדירת המגורים או בדירה החדשה וככל שהיו להם זכויות מחמת סיבה כל שהיא הרי הן בטלות בזאת.
 - ג. ברצוני להבטיח קורת גג לבתי ד' גם לאחר אורך ימי והריני מצווה על בני י' לקיים כאמור בהוראות סעי' 8 הנ"ל, כאשר ביצוע הוראות סעי' 8 מותנה במילוי כל התנאים הבאים:
 - i. השלמת ביצוע הפרויקט ומסירת הדירה החדשה לידי י'.
 - ii. דירת המגורים או הדירה החדשה כנ"ל יירשמו על שם בני י' או שלכל הפחות רישומה על שמו יובטח מבחינה משפטית, ללא עוררין.
 - iii. בתי ד' חתמה על הסכם לרכישת דירה.
 - iv. הסך האמור בסעי' 8 יועבר ישירות למוכר הדירה שבתי ד' תרכוש ולצורך מימון הרכישה בלבד. (יוער כי ככל שלאחר תשלום מלוא התמורה בגין רכישת הדירה, תיוותר יתרה מהסך הנקוב בסעי' 8 הרי שהיא תועבר לידי בתי אשר תהא רשאית לעשות ביתרה כרצונה).
 - v. בתי ד' ובנה יבטיחו את פינוי דירת המגורים או הדירה החדשה.
10. בשל התנהגותו של דו' נדב ציוותי לנשלו מירושתי. כעת אני מוסיפה ומצווה לבתי ד' ולבני י' שכל מי שיערער ו/או יתבע, בכל צורה שהיא, כנגד רצוני שבהוראות צוואה זו, ינושל מעיזבונו וככל שהיה לו חלק בירושתי הרי שחלק זה יועבר למי שיקיים את הצוואה כלשונה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

11. לכל יורש אשר יהיה זכאי על פי חוק (למעט בתי ד' ובני י') לחלק בירושה ממני וידרוש זאת, אני מורה ליתן סך של 1 ₪ בלבד ולא כל סכום נוסף.

12. הריני מצהירה כי אני שומרת לעצמי את הזכות לחזור בי מצוואתי זו מעת לעת, לשנותה, לגרוע ממנה או להוסיף עליה אך כל עוד לא עשיתי זאת בכתב ובעדים, תהא צוואתי זו תקפה ותעמוד בעינה.

13. כל הכתוב לעיל עשיתי מרצוני הטוב והגמור, על אף מצבי הגופני הירוד בהיותי בדעה צלולה ומיושבת, בצוואת בריא הקיימת לעולם, שתחול שעה אחת קודם פטירתי והקניתי לכל אחד ואחד מהנזכרים כל השייך לו ולחלקו בכתביה ומסיר וקג"ש אגב קרקע כל דבר בקניינו באופן יותר מועיל עפ"י דתה"ק ותקון חז"ל ועל פי הוראות החוק ודיני ישראל והכל נעשה באופן היותר מועיל שלא ישאר שום פקפק וערעור ליורשיי ולא לשום אדם מעולם, ואתם יורשיי קבלו את דבריי ואל תתנגדו להם כי זהו רצוני האחרון.

צוואה זו הוקראה בפניי בנוכחות העדים והיא מבטאת באופן מלא את רצוני ולראייה באתי על החתום ברח' ~~~~, היום 19. מאי. 2015."

9. מספר ימים לאחר החתימה על הצוואה, ביום 28.5.15, עברה המנוחה להתגורר בבית אבות סיעודי "סביון" ב >>> ומאז לא שבה לדירתה.

10. ביום 13.10.15, בחלוף חמישה חודשים ממועד עריכת הצוואה, הלכה המנוחה לעולמה.

פירוט ההליכים המשפטיים:

11. ביום 13.12.15 הגיש התובע (באמצעות עורך הצוואה) תובענה לקיום הצוואה המאוחרת בפני הרשם לענייני ירושה. יצוין, כי לתובענה זו צורף כתב הסכמה של הנתבעת 2 לקיום הצוואה חתום ע"י עורך הצוואה. ביום 18.12.16 ניתן ע"י הרשם לענייני ירושה צו לקיום הצוואה המאוחרת.

12. ביום 13.4.16 הגיש הנתבע 1 (כאן) תובענה לביטול צו קיום הצוואה המאוחרת (ת"ע 49244-08-16), אשר הועברה לבית משפט זה. במסגרת בקשתו, טען הנתבע כי מספר ימים לפני הגשת התובענה התקשרה אליו הנתבעת 2 וביקשה להיפגש עמו מאחר שיש לה דברים חשובים לספר לו וכי מאז קיום הצוואה היא סובלת מסיוטים ונדודי שינה והמצפון מעיק עליה ומייסר אותה. באותה פגישה סיפרה לו הנתבעת 2 דברים חמורים ביותר בנוגע לעריכת הצוואה האחרונה ומעורבותו של התובע (כאן) בעריכתה שלא כדין. לבקשת הנתבע 1 העלתה הנתבעת 2 את כל העובדות על הכתב בתצהיר מיום 4.4.16 ממנה עולה מסכת חמורה ביותר של מעורבות התובע בעריכת הצוואה האחרונה. על כן, לנוכח גילוי עובדות אלו, עתר הנתבע 1 להורות על ביטול צו קיום הצוואה האחרונה וקיום הצוואה המוקדמת מיום 25.8.11.

13. מנגד, ביום 13.12.16 הגיש התובע (כאן) התנגדותו לביטול צו קיום הצוואה המאוחרת. במסגרת תגובתו טען התובע כי התצהיר שהגישה הנתבעת 2 הינו שקרי וכי הנתבע 1 "גרר" את הנתבעת 2 להליך ביטול הצוואה וככל הנראה הבטיח לה "אתנן". עוד לטענת התובע, בעת עריכת הצוואה האחרונה המנוחה היתה צלולה לחלוטין ואף ביקשה לשנות את צוואתה המוקדמת לאחר שהנתבע 1 שהיה מיופה כוח בחשבון הבנק שלה ביצע פעולות בניגוד לרצונה תוך נטילת כספים מחשבונותיה שלא כדין ומשגילתה זאת המנוחה היא התעמתה עמו וביטלה לו את יפוי הכוח שנתנה לו ויפתה את

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 כוחו של התובע במקומו וכן ביקשה לשנות את צוואתה הקודמת. המנוחה פנתה לעו"ד א' ש' אשר
2 טיפל במכירת דירתה ב *** על מנת לשנות את צוואתה הקודמת והוא הפנה אותה לעורך הצוואה.
3 לטענתו לא נפל כל פגם בהליך עריכת הצוואה המאוחרת ואין לו כל מעורבות בעריכת הצוואה ולכן,
4 יש לדחות את התובענה לביטול צו קיום הצוואה.
5
6 14. ביום 15.12.16 התקיימה ישיבת קדם משפט ראשונה בהליך. בהמלצת בית המשפט הסכימו הצדדים
7 כי לצורך ייעול ההליכים ומבלי שיהיה בכך כדי להוות הודאה בטענות מי מהצדדים – צו קיום
8 הצוואה שניתן ביום 18.12.16 יבוטל ויתקיים דיון לגופה של הצוואה המאוחרת. ב"כ הנתבע 1
9 נתבקש להגיש כתב התנגדות נתמך בתצהיר כדין, ואילו התובע נתבקש להגיש כתב תשובה.
10
11 15. כן במסגרת הדיון הנ"ל ניתן צו לגילוי מסמכים רפואיים ו/או סוציאליים בעניינה של המנוחה החל
12 מיום 1.1.13 ועד למועד פטירתה. עוד ולבקשת הנתבע 1, התרתי חשיפה של המסמכים הבנקאיים
13 לתקופה של 7 שנים עובר לפטירתה. נקבע כי לאחר המצאת מלוא המסמכים הרפואיים, ניתן יהיה
14 להגיש בקשה מתאימה למינוי מומחה רפואי מטעם בית המשפט.
15
16 16. בהתאם ולאחר שהוגשה בקשה למינוי מומחה מטעם הנתבע 1, מיניתי ביום 9.8.17 את פרופ' מיכאל
17 דוידסון כמומחה מטעם בית המשפט (להלן: "המומחה") על מנת ליתן חוות דעת בשאלת כשרותה
18 של המנוחה לעת עריכת הצוואה המאוחרת.
19
20 17. ביום 24.9.19 הוגשה חוות דעת המומחה (נושאת תאריך 22.9.17) (להלן: "חוות הדעת הראשונה"),
21 במסגרתה קבע המומחה כך: **"הנתונים הדמוגרפיים, מצבה הבריאותי הכללי, והרשומה המפורשת
22 מבית האבות מצביעים עם כך שביום 19.5.19 גב' נ' לא היתה מסוגלת לצוות צוואה"**.
23
24 18. בהליך זה התקיימו מספר דיוני הוכחות: ביום 15.1.18 נחקרו הנתבעת 2, הנתבע 1 והתובע; בדיון
25 ביום 22.1.18 נחקר עורך הצוואה; בדיון ביום 17.6.18 נחקר המומחה על חוות דעתו הראשונה וכן
26 העדים לצוואה. בתום דיון ההוכחות מיום 17.6.18, ביקשו הצדדים למצות הליך של הידברות
27 ביניהם, אולם הליך זה לא צלח.
28
29 19. ביום 9.8.18 הגיש התובע **"בקשה למתן רשות להגשת חוות דעת מטעם צד על פי סעיף 8 (ג) לחוק
30 בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה – 1995"** (בקשה מס' 19) אליה צירף מסמכים רפואיים
31 נוספים בעניינה של המנוחה. לטענת התובע, מסמכים רפואיים אלו הגיעו לידי רק אחרונה וכי אלו
32 מעידים על פי רישומי בית החולים בו אושפזה המנוחה כי המנוחה היתה צלולה לחלוטין גם חודשים
33 לאחר שהועברה לבית האבות (בתקופה החלה מסוף מאי 2015 ועד סוף אוגוסט/ספטמבר 2015).
34 בנסיבות אלו, ביקש התובע להתיר לו להגיש חוות דעת רפואית מטעמו או לחילופין לקבוע כי חוות
35 הדעת שהוגשה לא תשמש כראיה בתיק או ליתן כל הוראות או סעד צודק בנסיבות הענין. לאחר
36 הגשת תגובות הנתבעים 1-2 ניתנה ביום 16.10.18 החלטתי כדלקמן:
37
38 **"לאחר עיון בטענות הצדדים, אני מוצאת כי הבקשה דנן מעלה שיקולים ואיזונים משני**
39 **צידי המתערס. מחד גיסא, לא ניתן להתעלם מהתנהלותו הדיונית של המבקש אשר הגיש**
40 **את בקשתו לאחר שתמו דיוני ההוכחות והמומחה כבר נחקר על חוות דעתו, מבלי שניתן**

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

טעם מספק מדוע לא פעל המבקש להשגת המסמכים קודם לכן. ומאידך גיסא, בית המשפט מצווה להגיע לחקר האמת ולא ניתן לשלול את האפשרות כי למסמכים ישנה רלבנטיות ביחס להליך דנן, ויש לבדוק זאת כדבעי. למעשה, בנסיבות בהן מונה מומחה מטעם בית המשפט ואין מקום להטיל דופי במומחה עצמו, הבקשה דנן מהווה בקשה להשלמת ראיות, ודרך המלך בה ראוי לנקוט במקרה זה היא להעביר ראיות אלו לידי המומחה לצורך השלמת חוות דעתו גם בהתייחס למסמכים אלו, וכך אני מורה.

אשר על כן, אני מורה, כדלקמן:

א. בכפוף לכך שהמבקש הסדיר את מלוא ההוצאות שנזקפו לחובתו במהלך ההליך בהתאם להחלטותי מהימים 14.11.17 ו-7.1.18 ובנוסף יפקיד סך של 5,000 ₪ בקופת בית המשפט להבטחת שכר טרחתו של המומחה בגין השלמת חוות הדעת, וכל זאת בתוך 10 ימים ממועד קבלת החלטתי זו, תינתן החלטה על המצאת המסמכים הגולמיים הנוכחיים בלבד לידי המומחה, וזאת לצורך השלמת חוות דעתו בתוך 30 ימים ממועד המצאת החלטתי למומחה.

ב. בד בבד עם הפקדת הסכום הנ"ל בקופת בית המשפט, המבקש ישלם הוצאות למשיבים בגין התנהלותו הדיונית הארכת וסרבול ההליך בסך 3,000 ₪ (כולל מע"מ) לכל אחד מהם ואף תשלום זה מהווה תנאי להשלמת חוות הדעת.

ג. יובהר, כי בטרם ישלחו המסמכים לידי המומחה (וכאמור תינתן על כך החלטה נפרדת) על המבקש להמציא אסמכתאות לכל התשלומים המפורטים בסעיפים א' וב' לעיל.

ד. ככל שלא יבוצע האמור, יינתן צו לסיכומים".

20. ביום 31.10.18 הגיש התובע בקשה נוספת באותו עניין למינוי מומחה רפואי חלופי (בקשה מס' 21). לטענת התובע, יש להורות על החלפת המומחה הרפואי בתיק מטעמים של מראית פני הצדק שכן המומחה כבר גילה דעתו בחוות הדעת הראשונה כי המנוחה לא היתה כשירה לערוך צוואה ולכן יהיה לו קושי לשנות את מסקנתו. לאחר קבלת תגובת הנתבעים, ניתנה החלטתי ביום 5.12.18 כדלקמן:

"בנוגע לעתירה למינוי מומחה חדש – כאמור בהחלטתי מיום 16.10.18 דרך המלך בה ראוי לנקוט במקרה זה היא להעביר ראיות אלו לידי המומחה לצורך השלמת חוות דעתו גם בהתייחס למסמכים הנוספים. ודוק, אף במקרה בו מומחה נחשף לחומר פסול נקבע כי פסילת חוות דעת היא צעד מרחיק לכת וחזקה על המומחה שיעשה מלאכתו נאמנה ויעביר בכוח מומחיותו את מלוא החומר אליו נחשף, ובית המשפט יברר את סוגיית השפעת חומר זה על חוות הדעת לאחר המענה על שאלות ההבהרה ו/או חקירת המומחה (רמ"ש (חי') 17-11-8791 ו.מ. נ' א.מ. (פורסם במאגרים, 17.12.17) בפס' 7-8). כל שכן בנסיבות דנן, בהן המומחה אך מתבקש להשלים את חוות דעתו בהתייחס למסמכים הנוספים, וחזקה כי המומחה ישלים את חוות דעתו בהתאם ליושרו ומקצועיותו".

21. עם ביצוע החלטתי מיום 16.10.18, הוריתי ביום 5.2.20 על המצאת המסמכים הרפואיים החדשים שהתגלו לידי המומחה על מנת שיגיש חוות דעת משלימה.

22. ביום 18.2.19 הוגשה חוות דעת משלימה מאת המומחה מטעם בית המשפט (נושאת תאריך 11.2.19) (להלן: "חוות הדעת המשלימה"). לאחר בחינת המסמכים הרפואיים הנוספים שהונחו לפניו קבע

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

המומחה כך: "לסיכום, אפשרי הדבר שגב' נ', למרות גילה המתקדם ומחלותיה האחרות, היא אחד מאותם אנשים שמשמרים תפקודים קוגניטיביים. לפיכך, החומרים הנוספים שסופקו לי מטילים ספק בקביעתי המקורית שגב' י' נ' היתה דמנטית בזמן הקובע".

23. ביום 27.5.19 נחקר המומחה הרפואי על חוות דעתו המשלימה.

24. לאחר הגשת סיכומי הצדדים לרבות סיכומי תשובה, ניתן כעת פסק הדין.

עילות ההתנגדות:

25. בכתב התנגדותם מעלים הנתבעים 1-2 שתי עילות לבטלות הצוואה המאוחרת:

א. אי כשרות המנוחה לערוך צוואה לפי סעיף 26 לחוק הירושה, התשכ"ה – 1965 (להלן: "חוק הירושה");

ב. מעורבות פסולה של התובע בעריכת הצוואה לפי סעיף 35 לחוק הירושה.

הנטל להוכחת אמיתות הצוואה:

26. הכלל הנהוג בדיני צוואות הוא שבצוואה תקינה מבחינה פורמלית יוטל נטל השכנוע על המתנגד/הנתבע להוכחת עילות ההתנגדות הנטענות, ואילו בצוואה הפגומה מבחינה פורמלית יעבור נטל השכנוע אל מבקש קיום הצוואה.

27. בענייננו, במסגרת הצוואה נכתב כי המנוחה אינה יודעת קרוא וכתוב. כמו כן, במסגרת ההליכים המשפטיים התברר כי חרף העובדה שנכתב על גבי הצוואה כי הצוואה נחתמה ב"רח' ~~~, היום 19 מאי 2015" (הן לפני חתימת המנוחה והן לפני חתימת העדים), אזי בתאריך זה המנוחה היתה מאושפזת בבית החולים (ולטענת התובע הצוואה נחתמה בבית החולים), כך שהאמור בצוואה אינו תואם את המצב העובדתי. עם זאת, חרף קשיים אלו אין בעובדות אלו כדי להוות פגם צורני בצוואה שיש בו כדי להעביר את נטל השכנוע על פי הוראות החוק והפסיקה.

28. לפיכך, על פי הוראות הדין נטל השכנוע להוכחת העדר צלילות דעתה של המנוחה לערוך צוואה וקיומה של מעורבות פסולה בעריכת הצוואה, מוטלים על כתפי הנתבעים 1-2 בהתאם לנטל ההוכחה הנהוג במשפט האזרחי, קרי מאזן הסתברויות תוך שעילות אלו תיבחנה בשים לב למכלול הנסיבות והנתונים במקרה דנן.

כללי:

29. בפתח הדברים מן הראוי לציין כי בהליך זה נוצרו נסיבות חריגות ביותר בהן הנתבעת 2 שהינה זוכה בחלק בלתי מבוטל על פי הצוואה המאוחרת (1 מליון ₪) ואשר הביעה הסכמתה בתחילת הדרך לקיום הצוואה המאוחרת, חזרה בה מבקשתה לקיים את הצוואה ואף עתרה לביטולה. לא זו אף זו, הנתבעת 2 הגישה ביום 4.4.16 תצהיר בתמיכה לביטול צו קיום הצוואה המאוחרת וכתב ההתנגדות לה ובו גוללה עובדות מהותיות שיש בהן כדי להעיד הן על אי כשרותה של המנוחה לעת עריכת

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

הצוואה והן על מעורבות עמוקה וממשית של התובע בקיום הצוואה באופן שיש בהן כדי להעלות חשש ממשי באמיתותה של הצוואה.

מפאת חשיבותו, אפרט להלן תוכנו של התצהיר שהגישה הנתבעת 2 ביום 4.4.16, כדלקמן: 30.

1" אני עושה תצהירי זה לאחר שביום 29.3.16 קיבלתי לידי צו לקיום צוואה שמעולם לא ראיתי אותה קודם לקבלת הצו האמור.

עותק הצוואה משנת 2015 והצו רצ"ב נספח א'.

2. אמי הגב' י' נ' ז"ל חתמה על צוואה מיום 25.8.11 בפני עורכי הדין ד' וא' ח'.

עותק הצוואה משנת 2011 רצ"ב נספח ב'.

3. רצונה של אמי ז"ל לאורך כל חייה היה שאנו, שלושת ילדיה, נירש את כל זכויותיה ונכסיה בחלקים שווים בינינו כפי שנקבע בצוואת 2011.

4. לפני כשנה לערך פנה אליי אחי י' נדב והודיע לי כי בכוונתו לערוך צוואה חדשה עליה בכוונתו להחתים את אמי ז"ל אשר תביא לנישולו של אחי דו' נ' מכל זכות ו/או חלק בירושת אמי ז"ל.

5. הודעה זו צרמה לי וגרמה לי אי נוחות רבה ולפיכך הודעתי לי' כי אינני מוכנה להיות צד למהלך כזה המנוגד לרצון אמי ז"ל.

6. י' לא הניח לי והוא הפציר בי פעם אחר פעם שאסכים למנהל זה תוך שהוא מנצל את מצבי הבריאותי הקשה (בעיות גב קשות) וכן את מצבי הכלכלי הקשה ביותר באותה תקופה (אם חד הורית המגדלת ילד לבד).

7. לאחר הפצרות רבות אמרתי לי' שיעשה מה שהוא רוצה כאשר הייתי בטוחה ומשוכנעת שי' לא ינשל את דו' נישול מלא ומוחלט ובמיוחד לאור דבריי כאמור בסעיפים 3-5 לעיל.

8. לא חלפה לה תקופה קצרה וי' הודיע לי כי פנה לעורך דין שעריך צוואה ע"פ בקשתו וכי בכוונתו להגיע עם עורך הדין לבית אמי ז"ל, בו התגוררתי באותה עת, כדי להחתים את אמי ז"ל על הצוואה החדשה.

9. ברצוני להדגיש כי באותה עת היתה אמי במצב נפשי ופיזי ירודים ביותר, היא היתה במצב סיעודי קשה, היא לא הבינה ולא ידעה מה קורה איתה, היא אפילו לא שלטה בצרכיה והיא היתה בעצם כחומר ביד היוצר.

10. ביום 19.5.15 הגיע י' עם עו"ד א' א' – אותה הכרתי לראשונה באותו יום, לבית אמי ז"ל. עו"ד א' א' ביקש משנינו לצאת מהבית כאשר הוא לבד נשאר עם אמי ז"ל בבית ללא כל אחד נוסף.

11. לאחר מספר דקות יצא עו"ד א' א' מהבית ויחד עם י' עזבו את המקום תוך שי' מפטיר לעברי "אל תדאגי הכל סודר".

12. בחודש דצמבר 2015, לאחר שאמי ז"ל הלכה לעולמה, פנה אלי י' וביקש ממני לחתום בפני עו"ד א' א' על הסכמה להגשת בקשה לצו קיום הצוואה כאשר אני מעולם לא ראיתי את הצוואה ולא ידעתי מה תוכנה.

13. במועד שאיננו זכור לי הגיע י' עם עו"ד א' א' לדירה בה התגוררתי בשכירות ברח' ^^^ והחתים אותי על הסכמה אשר נוסחה והוכנה מראש וכאשר אני לא קיבלתי לא עותק מההסכמה, לא עותק מהצוואה ולא עותק מהבקשה לקיום הצוואה.

14. רק ביום 29.3.16, לאחר דרישות והפצרות רבות, מסר לי י' את צו הקיום ואת הצוואה ורק אז ראיתי מסמכים אלו לראשונה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

15. עם קריאת הצוואה חשכו עיני שכן התברר לי לתדהמתי שי' מימש את מזימתו
ונישל לחלוטין את דו' מכל חלק ו/או זכות בירושת אמי ז"ל.
16. חמור מכך, לא רק שי' נישל את דו' ולא רק שהוא דאג לעצמו והגדיל את חלקו
שלא כדין אלא הוא הוסיף חטא על פשע בכך שכלל בצוואה סעיף פוגע ומעליב לפיו
כאילו אין בכוונת אמי ז"ל להקנות לי ולבני, אשר היה מאור עיניה, אותו אהבה
אהבת נפש והיה יקר לה יותר מכל, זכויות כלשהן בביתה והכל תוך כוונה זדונית
לנכס לעצמו את כל הזכויות בבית.
17. על רקע האמור הודעתי לי' כי אין בכוונתי להבליג ולמרות שחלקו גדל יחסית
אפעל בכל כוחי לבטל את הצוואה השקרת משנת 2015 ואהפוך כל אבן עד לקיומה
של הצוואה האמיתית משנת 2011 אשר היא היחידה המשקפת את רצון אמי ז"ל.
כאן המקום לציין כי תמוה ולא ברור לי מהיכן צצו להם אותם שני עדים אשר
שם מופיע בצוואה שכן הם מעולם לא הו בבית אמי ז"ל, מעולם לא ראיתי אותם,
מעולם לא שמעתי את שמם, אינני יודעת מי הם וודאי שהם לא היו בעת שי' ועו"ד
א' א' הגיעו לבית אמי ז"ל.
18. אני מצהירה כי זהו שמי וזו חתימתי ותוכן תצהירי זה אמת".
31. יצוין, כי הנתבע דחה את האמור בתצהיר הנתבעת 2 וטען כי מדובר בתצהיר שקרי כאשר לדבריו
הנתבע 1 "גרר" את הנתבעת 2 להליך ככל הנראה בהביטחו לה אתן כלשהו. עוד טען התובע כי
הנתבעת 2 הינה "נרקומנית בשיקום וברור כי ניתן לנצל את חולשתה בקלות כפי שעשה הנתבע 1"
שכן היא יודעת היטב את רצון האם ואף התעקשה בפניה כי ינקב הסכום של מיליון ₪ בצוואה כפי
שנעשה בפועל. ברי כי יש לבחון האמור בתצהיר וטענות התובע כנגדו בשים לב למכלול הראיות
והעדויות ובהתאם לקבוע את משקלה של ראיה זו. עם זאת, כבר עתה ייאמר כי מדובר בראיה חריגה
ביותר בהליך המתנהל בבית המשפט אשר לא ניתן להתעלם ממנה.
32. נפנה, עתה לבחינת עילות ההתנגדות לקיום הצוואה המאוחרת.
- יכולתה של המנוחה להבין בטיבה של צוואה :**
33. סעיף 26 לחוק הירושה קובע לאמור :
"צוואה שנעשתה על-ידי קטין או על-ידי מי שהוכרז פסול דין או שנעשתה בשעה
שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה – בטלה".
34. הכלל הוא כי כל אדם כשר לזכויות ולחובות מגמר לידתו ועד מותו וכל אדם כשר לפעולות משפטיות,
אלא אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית משפט (סעיפים 1 ו-2 לחוק הכשרות
המשפטית והאפוסטרופסות, תשכ"ב – 1962). אי לכך, כל אדם כשר לעשות צוואה, אלא אם כן כשרות
זו נשללה ממנו כדין (ע"א 851/79, 160/80 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה (3) 101, 104).
35. עניינה של הטענה בדבר אי כשרות המצווה הינה במצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה לעת
עריכת הצוואה. 'שעת עשייתה של הצוואה' זוהי נקודת הזמן המסוימת הרלבנטית לבחינת כושרו

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 12-16-35006 ואח'

עותק לפרסום

של המצווה להבחין בטיבה של צוואה. מבהיר בית המשפט בע"א 1212/91 קרן ליב"י נ' בינשטוק ואח', פ"ד מח (3) 705 :

"לפסילתה של הצוואה יש צורך להוכיח ... כי המצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה 'בשעה' שעשה את צוואתו. אכן, ראיה כי בתקופה סמוכה ליום עריכת הצוואה סבל המצווה מפיחות ניכר בתפקודו השכלי, משקלה עמה בהכרעה אם ידע המצווה, בעת עריכת הצוואה, להבחין בטיבה של צוואה אך אין די בראיה כללית מעין זו..."

36. מן המצווה 'הידוע להבחין בטיבה של צוואה' נדרשת מודעות לעובדה שהוא עורך צוואה, להיקף רכוש, מי הם הזוכים על פי הצוואה, את מי הוא מבקש להדיר מן הירושה וכן מודעות לתוצאות עשיית הצוואה על יורשיו. על המצווה להתייחס למציאות הסובבת אותו ולגבש רצון חופשי (ראה לעניין זה: ע"א 851/79 בעניין בנדל, לעיל; ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פד"י מט (1) 318; שוחט, גולדברג, פלומין, דיני ירושה ועיזבון, מהדורה שישית, עמ' 98).

37. לצורך שלילת הכשרות לא די בהעלאת ספקות בלבד. כמות ההוכחה אינה עניין של מה בכך (ע"א 851/79 בעניין בנדל, לעיל). להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד; בחוות דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה (ע"א 7019/94 לפיבסקי נ' עמליה דן (לא פורסם)); בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה (ראה לעניין זה: ע"א 7506/95 שוורץ נ' בית אולפנא בית אהרון ישראל, פ"ד נד (2) 215; ת"ע 5922/86 ברזבסקי נ' רובינשטיין, פ"מ תשנ"ג (ג) 89; ע"א 1212/91 בעניין קרן ליב"י לעיל); וכן להסתייע בעדויות אחרות.

מן הכלל אל הפרט - לענייננו:

38. כאמור, ביום 9.8.17 מונה פרופ' דוידסון כמומחה מטעם בית המשפט לצורך הגשת חוות דעת בעניין כשרותה של המנוחה לערוך את הצוואה האחרונה.

39. ביום 22.9.17 הגיש המומחה חוות דעת ראשונית. חוות דעתו של המומחה התבססה על המסמכים הבאים: דו"ח תפקודי לוועדה הקשור באשפוז בבית חולים שיבא מיום 16.5.15; סיכום ביניים הקשור לאשפוז מיום 16.5.15; מכתב שחרור/העברה סיעודי הקשור לאשפוז מיום 16.5.15; דו"ח סוציאלי למתן שירותים לזקן מיום 31.5.15; תיק טיפול מבית אבות סביון. מסמכים אלו הועברו למומחה ע"י שני הצדדים. להלן הממצאים העיקרים המפורטים בהם:

- בטופס פטירה מבית אבות סביון נכתב תחת הקטגוריה "בעת קבלה" (ביום 28.5.15): "החמרה ניכרת במצבה הטיפקודי, מיגבלות קשות בניידות, בטיפקודי ADL, חוסר שליטה על שתן ויצאות, דמנציה בחומרה בינונית עד קשה".

- מתוך רישומי בית האבות - ביום 30.5.15 נשלח מכתב למשרד הבריאות ע"י ד"ר אנטולי ליכטנשטיין אשר כתב כך: "החולה בת 90, סיעודית דמנטית, מרותקת לכיסא גלגלים, זקוקה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- לעזרה רבה עד מלאה בתפקודי ADL, אינה שולטת על הסוגרים, מוגבלת עקב בעיות של דמנציה וחוסר שווי משקל ונפילות" כן נרשם כי בבדיקה נוירולוגית התקבל MMS- 12/27 כאשר נכתב כי ממצאים אלו מתאימים "לדמנציה בחומרה קשה כולל חוסר התמצאות בזמן ובמקום, ירידה ניכרת בזכירות לכל טווחים, שיפוט פגום".
- דו"ח סוציאלי למתן שירותים לזקן מיום 31.5.15 שנערך ע"י עו"ס יהודית פרסלר אשר נכתב מפי התובע (ר' בעמ' 3 במסגרת החלק של "מקורות המידע – הבן") ובו הממצאים הבאים: "לפני כ-4 שנים התהלכה עם הליכון, לפני כ-3 שנים נפלה, מצבה התדרדר לאחר נפילות רבות וחוזרות הפכה לסיעודית, כיום זקוקה להשגחה וטיפול 24 ש' ביממה, סיעודית, דמנציה, ...יתר לחץ דם, ...שברים בעמוד שדרה מותני, נפילות חוזרות, סיעודית, דמנטית זקוקה לעזרה בכל תפקודי ADL, אינה שולטת על הסוגרים, יושבת בכסא גלגלים... אינה יכולה להיעזר בקהילה, זקוקה לבית סיעודי, מעוניינת בסידור מוסדי, המשפחה מעוניינת בסידור מוסדי".
- מסמך רפואי מיום 28.7.15 במסגרתו בדק את המנוחה ד"ר איליה אניסימוב בבית האבות סביון וכתב במסגרת התפקוד הקוגניטיבי והתפקודי "דמנציה בחומרה קשה כולל חוסר התמצאות בזמן ובמקום, ירידה ניכרת בזיכרון לכל הטווחים, שיפוט פגום. מרותקת לכיסא גלגלים, אוכלת באופן עצמאי פרט לכך זקוקה לעזרה מלאה, אינה שולטת סוגרים..." על הבדיקה חתום גם ד"ר אנטולי ליכטנשטיין (מיום 25.8.15).
- מתוך רישומי בית האבות – ביום 28.6.15 נכתב ע"י עו"ס יהודית פרסלר: "החולה בת 90, סיעודית, דמנטית, דיכאית, סולבת מאי ספיקת לב, אי ספיקת כליות, ללא אשפוזים... התמצאות לסוגיה חלקית, באבחון MMSE קיבלה 17/30 הנמצא מתחת הנורמה .. יושבת על כסא גלגלי רגיל ואינה מניעה. עו"ס: דיירת שמורה קוגניטיבית..."
40. לאחר בחינת המסמכים הרפואיים שהונחו לפני המומחה הן מבית החולים והן מבית האבות קבע המומחה בחוות דעתו כדלקמן:
- "מדובר באישה בת תשעים עם מחלות גופניות רבות וקשות הכוללות מחלות לב, מחלות כליות, מחלות ריאות, אנמיה, מחלות מטבוליות, אי שליטה בסוגרים, שברים בחוליות ופצעי לחץ. בשל מחלות אלו הנ"ל טופלה במספר רב של תרופות. עוד לפני בחינת הרשומה הרפואית מבית אבות סביון אפשר לקבוע שסיכוייה של אישה בת תשעים הסובלת ממספר מחלות גופניות כה רבות לסבול משיטיון עולה על 50%. בחינת הרשומה הרפואית מחזקת הנחה זו. ביום 30.5.15 רושם ד"ר אנטולי ליכטנשטיין ברשומה הרפואית של בית האבות סביון שהיא סובלת מדמנציה קשה עם MMS, 12 מתוך 27. אכן דירוג כזה מעיד על דמנציה קשה ואין סבירות שמצבה היה שונה שבועיים קודם לכן. בהמשך, ד"ר ליכטנשטיין מפרט את התחומים הקוגניטיביים הפגועים של גב' נ'. בקריאת רישומיו של ד"ר ליכטנשטיין לא עולה סיבה לפקפק בכתוב.
- בחינה של הרשומה הרפואית הקשורה לאשפוז בבית חולים שיבא אינה מעלה שום ציון מפורש של דמנציה אך במספר מקומות יש אזכורים לפגיעה תפקודית המתאימה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

לדמנציה. אין זה נדיר שרשומה רפואית מבית חולים כללי תתרכז בסיבת האשפוז ובתלונה העיקרית. היות וסיבת האשפוז הייתה הדרדרות כללית וכאבי גב, התהליך האבחנתי והטיפול לא התמקד במצבה הקוגניטיבי ועל כן אין התייחסות ספציפית לכך. השימוש במילה "צלולה" אינו מעיד שמצבה הקוגניטיבי היה תקין, אלא מתייחס למצב הכרתה – כלומר היא הייתה בהכרה.

לסיכום, הנתונים הדמוגרפיים, מצב בריאותה הכללי, והרשומה המפורשת מבית האבות מצביעים על כך שביום 19.5.15 גב' נ' לא הייתה מסוגלת לצוות צוואה".

41. כאמור, לאחר הגשת חוות הדעת הראשונה הונחו לפני המומחה מסמכים רפואיים נוספים בעניינה של המנוחה. מסמכים אלו צורפו לבקשה שהגיש התובע ביום 9.8.18 (יפורט להלן בהתאם למספור הנספחים). להלן הממצאים העיקריים העולים מהם:

- בדיקה גופנית מיום 7.7.15 ע"י ד"ר שפרן ענבל מבית חולים שיבא נכתב במסגרת בדיקה גופנית: "בהכרה מלאה ומתמצאת" (נספח ב').
- מכתב שחרור מיום 7.7.15 מבית חולים שיבא (ד"ר יעקבי הרצל) נכתב: "בת 90, ג +3, צלולה, סיעודית חלקית, מתגוררת בבית אבות". במחלקה: "בהכרה מלאה, מתמצאת בזמן ובמקום" (נספח ג').
- מסמך קבלה רפואית מבית חולים שיבא מיום 3.8.15 נכתב "סיעודית, צלולה, מתגוררת במרכז סיעודי סביון, בדרך כלל מתהלכת בעזרת מקל. נעזרת במטפלת 3 שעות ביום" (נספח ד').
- רשומה של מחלקה פנימית בית חולים שיבא מיום 3.8.15 (ד"ר אלכס פרידמן) בה נכתב כי המנוחה "סיעודית, צלולה" (נספח ה').
- רשימה של מחלקה פנימית בית חולים שיבא מיום 3.8.15 נכתב ע"י גב' ריבובסקי אירנה תחת הקטגוריה של מגבלות בקבלת הדרכה: "אין" וכי המטופל "הבין הכל". כן נכתב תחת מצב מנטלי: "בהכרה, מתמצא בזמן, במקום, באנשים, משתף פעולה, מבין הוראות, מצב רגשי תקין, לא סובל מבעיות זכרון" (נספח ו').
- רשומה מיום 16.8.15 מאת גב' אור גליה בה נכתב: "מטופלת בהכרה מלאה מתקשרת על פי יכולתה מודעת לאשפוז ויודעת להגיד את מקום הימצאה זקוקה לסיעוד סיעודי מלא" (נספח ז').
- מכתב שחרור/העברה סיעודי מיום 21.8.15 נכתב במסגרת אופן הדרכה: "בכתב + בעל-פה מושא ההדרכה: מטופל בקטור נותן ההדרכה: סיעוד תוצאות ההדרכה: "הבין הכל" (נספח יא').

42. ביום 11.2.19 ניתנה חוות דעתו המשלימה של המומחה, בה קבע כדלקמן:

"מסמכים נוספים שהוצגו בפני מכילים רשומות רפואיות הקשורות ברובן לאשפוז במרכז הרפואי שיבא.

בחוות הדעת הראשונה קבעתי שבזמן הרלוונטי היא היתה בסיכון גבוה לשיטיון והתבססתי על א) גילה (מעל 90), ב) ריבוי מחלוקת גופניות אחרות ו-ג) בדיקת MMS, שהתבצעה בבית האבות, שבו קיבלה דירוג של 12/30, המשקף שיטיון חמור. ציינתי אז

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

- את העובדה שאין ברשומות הרפואיות אזכור לדמנציה יכולה להצביע על החמצה מצד הצוות המטפל, שהיה עסוק בסיבה העיקרית לאשפוז – כאבי גב ואי ספיקת לב וכליות. החומר הנוסף שהוצג בפני מטיל ספק על החלטתי המקורית, מהסיבות הבאות: (א) בתוך רשומה עשירה אין אזכור לדמנציה. בעוד שאפשרי הדבר שדמנציה – אם הייתה קיימת – לא זוהתה מספר פעמים, אין זה סביר שהיא לא זוהתה אף פעם. (ב) כמה הערות ברשומה ציינו שניתנה לה הוראות לטיפול בבית והיא הבינה אותן. (ג) הערה במוצג ו' עמ' 23/26 מזהירה באופן ספציפי שהיא מתמצאת במקום ובזמן ומזהה אנשים. אם כי זו אינה הוכחה חד-משמעית לתפקוד קוגניטיבי נורמלי, עבור חולה מאושפזת בת מעל ל-90 זהו הישג מרשים.
- לסיכום, אפשרי הדבר שגב' י' נ', למרות גילה המתקדם ומחלותיה האחרות, היא אחד מאותם אנשים שמשמרים תפקודים קוגניטיביים. לפיכך, החומרים הנוספים שסופקו לי מטילים ספק בקביעתי המקורית שגב' י' נ' היתה דמנטית בזמן הקובע".
43. המומחה נחקר ארוכות על ידי ב"כ הצדדים. כך, תחילה ניסה ב"כ התובע לקעקע את מסקנות המומחה בחוות דעתו הראשונה ואף למצוא פגמים בקביעתו כי המנוחה לא היתה כשירה לעת עריכת הצוואה, ואילו לאחר קבלת חוות הדעת המשלימה במסגרתה העלה המומחה ספקות בקביעתו הראשונית ניסה ב"כ הנתבע 1 לקעקע מסקנה זו אשר פוגמת בנחרצות קביעתו בחוות הדעת הראשונה. עם זאת, המומחה הרפואי פירט והסביר את קביעותיו וכן חזר על מסקנתו כי לאחר קבלת החומר הרפואי הנוסף מבית החולים ממנו עולה כי אין אזכור לדמנציה ואף נרשם ביום 3.8.15 (לאחר מועד עריכת הצוואה) ע"י אחות בית החולים כי המנוחה "הבינה הוראות", ממצא שעומד בסתירה למבדקים שנעשו למנוחה בבית האבות (במסגרתם התקבלו כאמור תוצאות בדיקת MMS של 12/27 (ביום 30.3.15) ו- 17/30 (ביום 28.6.15)), נוצרו אצלו ספקות שיש בהם כדי לפגום בנחרצות מסקנתו בחוות הדעת הראשונה. כן העיד המומחה כי בשים לב לחומר שהונח לפניו לא ניתן לקבוע מסקנה חד משמעית אלא מדובר במסקנה שמתבססת על אחוזי הערכה בלבד.
44. כך, כשנשאל המומחה על ממצאי חוות דעתו הראשונה, העיד כדלקמן:
- ש. נעשו למנוחה שתי בדיקות מינימנטל. באחת הבדיקות התוצאה הייתה 12/27 והבדיקה השנייה תוצאה הייתה 17/30. למה זה 12/27 ולא 12/30. הרי מבחן מינימנטל כולל 30 שאלות.
- ת. לא יודע.
- ש. אם ייתכן ש – 27 נלקחו בחשבון 3 נקודות של אי יכולת קריאה או אי דיבור השפה?
- ת. לא מכיר שיטה כזו.
- ש. תסכים איתי ש – 12/27 מעיד על דמנציה בחומרה קשה כולל חוסר התמצאות בזמן ובמקום... ושיפוט פגום?
- ת. לא יודע מה זה כולל כי לא ראיתי את הבדיקה עצמה. 12/30 או מתוך 27 מעיד על דמנציה קשה. אבל מה בדיוק כולל לא יודע כי לא ראיתי את הבדיקה
- ש. בדו"ח של ד"ר ליכטנשטיין כתוב "החולה בת 90, סיעודית דמנטית, אינה שולטת בסוגרים". האם זה מתאים לתוצאה של 12/27?
- ת. כן.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 12-16-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 ש. אני מפנה אותך לדו"ח סביון בעמ' האחרון. לפני הדו"ח הסוציאלי למתן שירותים לזקן
- 2 מופיעה שורה בקשר למצב קוגניטיבי שנכתב באותו דו"ח "דמנציה בחומרה קשה כולל
- 3 חוסר בהתמצאות בזמן ובמקום, ירידה ניכרת בזיכרון..." האם ראית את המסמך?
- 4 כן. ת.
- 5 האם הסתמכת על כך בחוות דעתך? ש.
- 6 כן. ת.
- 7 ...
- 8 ש. אני מראה לך בשורה התחתונה אחרי ההערה של ד"ר מריאנה מופיע בסוף העמוד "בדיקה
- 9 יזומה לתאריך 28/7/2015" ואז מופיע עמוד עם כל מיני בדיקות. ובסוף מופיע מצב
- 10 קוגניטיבי ירוד... וכמו שאמרתי קודם. ז"א ששני רופאים חותמים על אותה אבחנה. האם
- 11 זה מתאים לבדיקה של 12/27 ?
- 12 כן, מתאים. ת.
- 13 ש. נשאלת והציגו לך מצג שלדעתי לא נכון לפיו המנוחה לא מבינה עברית. זה לא נכון כי זה
- 14 שהמנוחה לא יודעת לקרוא ולכתוב זה דבר אחד, אבל גם בצוואה מופיע שורה בסעיף 1
- 15 "אינני יודעת קרוא וכתוב אך הנני דוברת עברית..." איך אפשר להגיד לך שהיא אינה
- 16 דוברת עברית? בהנחה שהיא דוברת עברית אבל רק לא יודעת לקרוא ולכתוב האם המבחן
- 17 של המינימנטל הוא מבחן נכון?
- 18 ת. אם היא דוברת עברית אז המבחן תקף. אם היא לא יודעת קרוא וכתוב היא מפסידה כמה
- 19 נקודות, 3,4,5,6. במחשבה שנייה, יכול להיות שמי שרשם 12/27 אוטומטית הוריד את
- 20 הניקוד שהוא קשור לקריאה וכתובה.
- 21 ש. זה מה ששאלתי אותך בתחילת החקירה.
- 22 ת. זה לא דבר מקובל אבל יכול להיות שזה נעשה.
- 23 ש. אני מפנה אותך לדו"ח סוציאלי של מתן שירותים לזקן של סביון שם כתוב "ירידה
- 24 דמנציה אייצ'טי.אנ"
- 25 ת. האייצ'טי.אנ לא קשור לדמנציה. קרוב לוודאי שזה קשור ללחץ דם.
- 26 ש. בדו"ח הסוציאלי בעמוד הראשון כתוב "סיעודית דמנטית, זקוקה לעזרה בכל תפקוד,
- 27 אינה שולטת בסוגרים". אדם שלא שולט על הסוגרים יכול להתיישב עם מצב דמנטי?
- 28 ת. בוודאי.
- 29 ש. בטופס הפטירה מסביון מ – אוקטובר 2015 (שני עמודים אחרונים) כתוב "דמנציה
- 30 בחומרה בינונית עד קשה". ראית את זה?
- 31 כן. ת.
- 32 ש. וגם על סמך זה ניתנה חוות הדעת שלך?
- 33 ת. כן.
- 34 ש. וזה מעיד על מצב דמנטי?
- 35 ת. נכון.
- 36 ש. תסכים איתי שמצב דמנטי לא קורה מהיום למחר.
- 37 ת. מאשר.
- 38 ש. שמתחיל מצב דמנטי ועושים מבחן מינימנטל – מה תהיה התוצאה בהתחלה?
- 39 ת. אצל בן אדם כמוה 23/30 פלוס מינוס.
- 40 ש. ואם אנו מגיעים למצב של 17/30 או 12/27 ?
- 41 ת. זה מצב שלאחר חצי שנה או שנה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

ש. אם אני מצבע בדיקה מינימנטל ואני מגלה 12/27 או 17/30 אני יודע שמדובר בחולה דמנטית שהמחלה התחילה חצי שנה או שנה לפני?
ת. בהחלט יכול להיות.
ש. האם זה נכון שכשאני מגלה במבחן מינימנטל 12/27 או 17/30 אז זה ברור שסמוך לכך היא לא יכלה לחתום על צוואה?
ת. סביר. הסבירות בינונית עד גבוהה שהיא הייתה דמנטית כמה חודשים לפני כן. הייתי אומר במקרה שלה 70% ואני אסביר. מעצם גילה, אדם שייכנס לאולם הזה, עומד בדלת וכל מה שידוע עליו שהוא בן 90 הסבירות שהוא דמנטי הוא מעל 30%. אותו אדם אם רק יודעים עליו שהוא סובל מהמחלות הגופניות שהיא סבלה, ולא יודעים עליו שום דבר, הסבירות עולה ל – 50% בלי בדיקה של דמנציה וכלום. תוסיפו לזה בדיקות קוגניטיביות שנעשו, יותר או פחות טובות מתקרבים ל – 70%.

....

המשך החקירה

ש. בחוות הדעת שלך אתה לא רק מסתמך על הרשומה המפורשת מבית האבות אלא על הנתונים הדמוגרפיים ועל המצב הבריאות הכללי. כאשר שקלת את המצב היו בפניך שלושה מבחנים או כלים לבחון מה שצינתי כרגע נכון?
ת. הסברתי את זה כרגע. כן.
ש. אתה גם ראית חומרים אחרים ששם כתוב צלולה, בהכרה, ואתה כותב בחוות הדעת שלך שאין כל התייחסות ספציפית לבדיקה שנעשתה. לא קיבלת שום בדיקה אחרת מכל מוסד אחר חוץ ממה שנמסר לך?
ת. מה שצינתי בחוות הדעת שהסתמכתי עליו זה מה שיש.
ש. חוות הדעת היא חד משמעית שהמנוחה לא הייתה מסוגלת חתום על צוואה?
ת. לא נכון, תמיד יש ספקות. אם לא בדקתי את החולה יש תמיד ספקות. הסברתי את אחוזי הסבירות. אני חושב שהיא הייתה דמנטית אבל ספקות תמיד יש כי לא בדקתי" (עמ' 30, ש' 16 – עמ' 33, ש' 12).

45. ואלו לאחר קבלת המסמכים הרפואיים הנוספים והגשת חוות הדעת המשלימה, העיד כדלקמן:

ש. בחווה"ד המשלימה אמרת שהחומר הנוסף שהוצג בפניך מטיל ספק על החלטתך המקורית. אני מבקש לראות את החומר הנוסף.
ת. אמרתי שאין לי חומר נוסף פרט לחווה"ד שלי.
ש. כשאתה אומר בחווה"ד המשלימה – ההערה במוצג ו' עמ' 26-23 תוכל להראות לי?
ת. אין לי את החומר.
ש. כשאתה אומר ההערה מצהרה?
ת. הכוונה היא "מצביעה".
ש. מה כתוב בהערה? איך היא מצביעה?
ת. אני מסביר בחווה"ד שהיא מתמצאת במקום ובזמן ואני מסייג את זה ומסביר שהעובדה שאדם מתמצא בזמן ובמקום לא מצביעה על כך שהוא לא דמנטי. אך עבור אשה בת 90 בהיותה בבית חולים, היא מתמצאת בזמן ובמקום זה מצביע כי מצבה הקוגניטיבי סביר.
ש. מי כתב את ההערה הזו רופא או אחות?
ת. אני חושב שאחות.
ש. אין השפעה מי כתב את ההערה?

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

- 1 ת. אני מקווה שאתה יודע שפקידות לא רושמות רשימות רפואיות. אני לא יודע אם רופא
- 2 אחות כתבה, אני מתאר לעצמי שזו אחות. כל אחות יודעת להבחין אם אדם מתמצא בזמן
- 3 ובמקום. אין יתרון לרופא בענין זה. גם עו"ד יכול להבחין אם אדם מתמצא בזמן ובמקום.
- 4 ש. חוץ מההערה הזו אין לך בדיקה שנעשתה או תוכן ההערה. מדוע לא בקשת לקבל את תוכן
- 5 ההערה?
- 6 ת. לא קיים. קבלתי מה שהיה.
- 7 ש. אתה מעדיף לקבל הערה שנכתבה אני לא יודע על ידי מי, בלי חומר נלווה, בלי שום דבר.
- 8 לעומת ד"ר ליכטנשטיין שכותב שעשה בדיקה וכותב כי הממצאים הם 12 מתוך 27. הוא
- 9 כותב ברחל בתך הקטנה שהיא דמנטית במצב קשה. שם בקשת לראות את הבדיקה ומה
- 10 הוא כתב. הערה של אחות זה מטיל לך ספק?
- 11 ת. כשאחות כותבת, אם זו אחות איני בטוח, יכול להיות רופא, כותבת – מתמצאת בזמן
- 12 ובמקום קרוב לוודאי מנסיוני שאין חומר נוסף. מקובל שחות בודקת וכותבת. לעומת זאת
- 13 לגבי ההערה הזו הסברתי שעצם העובדה שאדם מתמצא בזמן ובמקום אינו אומר
- 14 כשלעצמו שהוא לא דמנטי.
- 15 ש. יושב כאן ממצא רפואי של ד"ר ליכטנשטיין שכותב שהיא סיעודית דמנטית... עקב בעיות
- 16 של דמנציה. אח"כ הוא כותב שממצאי בדיקה נוירולוגית 12/27 מתאים למצב דמנטי
- 17 בחומרה קשה ללא התמצאות בזמן ובמקום. רופא בודק חולה, קובע שהיא במצב דמנציה
- 18 קשה/ חמורה והיא לא מתמצאת בזמן ובמקום. יש לך מול הערה שמצביעה, שאיני יודע
- 19 מי כתב אותה, שהיא מתמצאת בזמן ובמקום.
- 20 ...
- 21 ת. התיחסתי בחווה"ד המקורית שלי לבדיקה של ד"ר ליכטנשטיין ואכן כאשר קבעתי
- 22 שיתכן שהיא דמנטית, זה היה הרבה בתמיכה לחווה"ד של ד"ר ליכטנשטיין. לא עמדה
- 23 חווה"ד אחת מול הערה אחרת. התייחסתי בכובד ראש למה שהוא כתב וכתבתי שיתכן
- 24 שהיא דמנטית על סמך בין היתר על מה שהוא כתב.
- 25 ש. כתבת בחווה"ד הראשונה "יתכן מאוד"? כתבת בצורה מפורשת – אני קובע בסיכום
- 26 הנתונים... שאין ספק כי המנוחה לא היתה יכולה לכתוב צוואה.
- 27 ת. בסדר. זה מה שכתבתי.
- 28 ש. גיל ומחלות הביאו אותך ל- 50%. חווה"ד של ד"ר ליכטנשטיין הוסיפה מעל ל- 50%?
- 29 ת. לא יודע לענות. התייחסתי והיה לזה משקל.
- 30 ש. כשאתה אומר בחווה"ד שלך כי לסיכום המנוחה לא יכולה לצוות צוואה, איזו הסתברות
- 31 זו?
- 32 ת. איני יכול לתת הסתברות.
- 33 ש. אני מפנה לחקירה שלך מיום 17.6.18 עמ' 32 שם אמרת 70%. אז ידעת והיום אינך יודע?
- 34 ת. מעבר למחקרים אפידמיולוגיים, כל היתר זה ניחושים. אדם יכול לנחש.
- 35 ש. כשאתה אומר לבימ"ש בחקירה...
- 36 ת. זה ניחוש.
- 37 ש. בחווה"ד המשלימה שלך אתה אומר – מטיל ספק. זה ניחוש?
- 38 ת. הסברתי בפעם שלישית – אין מידע מדויק. תוכל להעמיד 100 מומחים ואף אחד לא יוכל
- 39 לתת מידע מדויק. בניגוד למקצוע שלך שאפשר לזרוק מספרים, במקצוע שלי יש מחקר
- 40 והמחקר אומר מה שהוא אומר. מעבר לזה אני יכול לנחש, אבל אין לי נתונים. אני לא יכול
- 41 לומר כמה כל מחלה מוסיפה באחוזים.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

לשאלת בימ"ש – מה שהוא מכוון זה שאם בחווה"ד נתת הסתברות מסוימת, לשיטתך סוג של
ניחוש, ובחווה"ד המשלימה גרעת מחווה"ד הראשונה, אז הצפייה שתוכל להסביר כמה גרעת
בהתאם לאותו ערך או אחוזים כמו שחישבת את חווה"ד הראשונה?
ת. בחוות הדעת הראשונה אמרתי שיש הסתברות גבוהה שהגב' היתה דמנטית. עם החומר
הנוסף שהוצג לי הסבירות שהיא היתה דמנטית ירדה במידת מה. עדיין יש סבירות גבוהה
שהיא היתה דמנטית, החומר הנוסף הוריד במידת מה את הסבירות.
ש. בחווה"ד אתה מניח בסיס ראשון שהוא לוקח מחלות וגיל. שאחנו לא יודעים כמה זה מעל
50%. אתה מוסיף לזה את הבדיקה של ד"ר ליכטנשטיין... מה אתה אומר?
ת. חווה"ד של ד"ר ליכטנשטיין היתה מונחת בפני בפעם הראשונה.
ש. אני אומר לך שמה שאתה אומר לא נכון. בחוות הדעת הראשונה אמרת שעוד לפני חווה"ד
של ד"ר ליכטנשטיין הגעת ל- 50%. ולכן ההנחה שלך בחווה"ד היא שמחלות וגיל נותנים
50%?
ת. נכון.
ש. אחרי שקבעת על סמך המחלות והגיל שההסתברות היא מעל 50%, אתה בוחן את הרשומה
של ד"ר ליכטנשטיין ואומר שדירוג כזה אכן מעיד על דמנציה קשה.
ת. נכון.
ש. זה אומר שיש לך בסיס מעל 50% והרשומה הרפואית מד"ר ליכטנשטיין נותן גושפנקה?
ת. נכון. הרשומה של ד"ר ליכטנשטיין נותנת גושפנקה למה שכתבתי קודם לכן ומאשרת
שקרוב לוודאי יש שסיכוי מעל 50% שהיא דמנטית.
ש. לסיכום אתה אומר שהיא לא יכולה לצוות צוואה, באיזו הסתברות?
ת. אני אזרוק מילים באויר סתם.
ש. בחקירה הקודמת אמרת בהסתברות של 70%.
ת. זו הערכה. אין אמת.
ש. בין 50% שזה שני הרכיבים הראשונים לבין 70%, מה שממלא זו הרשומה של ד"ר
ליכטנשטיין.
ת. זה לא אתווכח על זה.
ש. אני אומר לך שלפי חוות דעתך, ברגע שמומחה כותב לסיכום שהיא לא היתה יכולה לצוות,
המשמעות היא שמבחינתך 100% התוצאה נכונה?
ת. לא. ברור לבית המשפט שאני לא בדקתי את הגב'. אם לא בדקתי, כל דבר שאני אומר הוא
בגדר "יתכן, אך לא בטוח".
ש. מפנה לפרוטוקול בעמ' 32 ש' 17 – אותו אדם.. אם אני מפרש את מה שאתה אומר, שבלי
כלום רק המחלות והגיל זה 50%, ואח"כ אתה מוסיף בדיקות קוגניטיביות ואז מתקרבים
ל- 70%. שאלתי אותך אם ניקח את הגיל והמחלות ואם מוסיפים את הבדיקות מגיעים ל-
70%.
ב"כ התובע:
מתנגד. מדובר על חקירה לפני שהוא ראה את המסמכים הראשונים.
המשך
ת. מדובר בהערכות. זה מה שאני מעריך.
ש. אם נקח את חווה"ד המשלימה שלך, אתה מטיל ספק, בכמה אחוז?
ת. לא יודע.
ש. אם היית עכשיו, אחרי שראית את כל החומר, צריך לקבוע אם היתה יכולה לצוות או לא,
מה היית אומר?

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

ת. רוב הנתונים מצביעים לכוון שהיא לא היתה מסוגלת לצוות לפני שקיבלתי את החומר.
עם החומר החדש רוב הנתונים מצביעים לכוון שהיא...

...

המשך

ת. רוב הנתונים מצביעים לכוון שהיא לא היתה מסוגלת לצוות לפני שקיבלתי את החומר...
אם אני מתייחס לכל החומר שעמד בפני, החומר המקורי שנמסר לי והמשלים שנמסר לי,
אני עדיין נוטה לחשוב שהגב' לא היתה מסוגלת לצוות צוואה. החומר הנוסף שהוצג בפני
הטיל ספק מה בקביעה הזו. אך עדיין אני חושב שסביר יותר שלא היתה מסוגלת לצוות
צוואה, מאשר מסוגלת" (עמ' 27, ש' 28 – עמ' 32, ש' 17).

46. כנלמד, לאחר בחינת מכלול המסמכים הרפואיים הן מבית החולים והן מבית האבות מסקנת
המומחה עפ"י הערכתו המקצועית הינה שהסבירות שהמנוחה לא היתה מסוגלת לצוות גבוהה יותר
מהסבירות שהמנוחה היתה מסוגלת לצוות ומאחר שמדובר בנטל הוכחה עפ"י מאזן הסתברויות
מסקנת המומחה הינה כי המנוחה לא היתה כשירה לערוך את הצוואה המאוחרת.

47. יצוין, כי ב"כ התובע ניסה לפגוע באמינות המומחה בטענה כי מאחר שלא שולם לו שכ"ט בגין הגשת
חוות הדעת הראשונה אזי מדובר בחוות דעת שטחית ולא מקצועית וכן בהמשך עתר להחלפת
המומחה ו/או להגשת חוות דעת רפואית מטעמו. אין בטענות אלו ממש, ואפרט: אשר לסוגיית
תשלום שכ"ט – איני סבורה כי יש בדין ודברים שנוצר בנוגע לתשלום שכ"ט כדי להעלות או להוריד
מאמינותה של חוות הדעת. אני סבורה כי העובדה שחוות הדעת הוגשה לבית המשפט חרף העובדה
כי שכ"ט המומחה לא הוסדר, היתה מתוך מחויבות בראש ובראשונה לבית המשפט אשר מינה את
המומחה ויש בכך כדי להעיד על מקצועיותו של המומחה. כמו כן, המומחה אישר (במענה לשאלת
ב"כ הנתבע 1) כי מעולם לא נאמר לו כי לא ישולם לו שכ"ט וכי החליט על דעת עצמו שלא לבקש
שכ"ט אלא להגיש את חוות הדעת ישירות לבית המשפט (עמ' 30, ש' 5-2). מכל מקום, נושא שכ"ט
הוסדר באופן מלא ושלם מול המומחה בהחלטת בית המשפט מבלי שהיתה כל התדיינות נוספת
בעניין זה, כך שאין בסוגייה זו כדי לפגוע בצורה כלשהי במהימנות חוות הדעת. אשר לסוגיית החלפת
המומחה – ניתנו החלטות ענייניות בסוגייה זו, ואין לי אלא לשוב על האמור בהן. יצוין, כי בסופו של
יום התרשמתי כי המומחה נתן את חוות הדעת בהתאם להבנתו המקצועית ועל פי המסמכים שהונחו
לפניו הן מבית החולים והן מבית האבות ואף לא הסס להודות כי לאור המסמכים הרפואיים
הנוספים שהונחו לפניו עולים ספקות בקשר לנחרצות מסקנתו בחוות הדעת הראשונה (הגם
שבשקלול הכולל וחרף מסמכים אלו הערכתו המקצועית היתה שהמנוחה לא היתה כשירה לערוך
צוואה), ואף בכך יש כדי לחזק את האמינות והאובייקטיביות שלו וכן את העובדה כי חוות הדעת
ניתנה בהתאם לשיקולים מקצועיים גרידא.

עדויות נוספות – עורך הצוואה והעדים לצוואה:

48. יצוין כי את מסקנת המומחה יש לבחון גם בשים לב לעדויות עורך הצוואה והעדים לצוואה. במאמר
מוסגר אציין כי בשל טענות בנוגע למעורבות התובע בעריכת הצוואה המאוחרת, יש לבחון עדויות
אלו בזהירות רבה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

49. נקודת המוצא לענייננו היא כי המנוחה היתה במצב גופני ירוד ביותר. כך כתבה במפורש בשני סעיפים שונים בצוואתה: **"ועל אף מצבי הגופני הירוד..."** (פסקה שנייה לצוואה) וכן **"ועל אף מצבי הגופני הירוד..."** (סעיף 13 לצוואה). מעבר לכך, על פי עדויות עורך הצוואה והעדים לצוואה, הצוואה נחתמה בבית החולים בעת שהמנוחה היתה מאושפזת בשל מחלותיה הרבות (מחלות לב, מחלות כליות, מחלות ראות אנמיה, מחלוקת מטבוליות, אי שליטה בסוגרים, שברים בחוליות ופצעי לחץ). בשל מחלות אלו טופלה במספר רב של תרופות. עובדות אלו מחזקות את הטענה כי מצבה הבריאותי והפיזי של המנוחה לעת עריכת הצוואה היה בעייתי ביותר.

50. **עורך הצוואה** העיד על נסיבות עריכת הצוואה. עורך הצוואה העיד כי במעמד פגישתו עם המנוחה בביתה ביום 29.4.15 (כך לטענתו) ערך לדבריו תרשומת (סומנה בימ"ש/1) ושאל אותה לתאריך, שעה ויום. הגם שלדבריו לא ידעה להשיב, שב וחזר עורך הצוואה על גרסתו כי המנוחה היתה צלולה לחלוטין ולא חש כי יש בעיה בכשירותה (עמ' 31, ש' 5-8). בחקירתו, עומת עורך הצוואה גם עם העובדה כי במסגרת התרשומות שערך למנוחה פורט רצונה של המנוחה כביכול בשתי הוראות קצרות בלבד, בעוד שבפועל נערכה צוואה מורכבת וסבוכה המונה 13 סעיפים לרבות סעיפי משנה ותת סעיפי משנה. במענה לשאלת בית המשפט ענה עורך הצוואה כך:

"לשאלת בית המשפט

ש. **שאתה מקריא זה קצת שונה אין דו שיח בין המנוחה לבינך והיא רק שומעת את הדברים שלך. איך אתה יכול להתרשם על היכולת שלה להבין ולאשרר את מה שהיא רצתה ?**
 ת. **המנוחה הגיבה להוראות הצוואה. הסברתי באופן מפורט שהמנוחה לא הכירה את סעיף 9 והיה צורך להסביר את זה לפרטים. היו גם קריאות ביניים של המנוחה שבשעה שהקראתי, לצורך העניין, את הפתיח לצוואה שנעשית ללא כפיה היא אמרה "מי כופה עלי, אף אחד לא כופה עלי זה מה שאני רוצה". שהקראתי את הסעיף שהיא מנסלת את הבן שלה היא פנתה לעדים וכאילו הצדיקה את המעשה שלה בפניהם.**

ש. **מכיוון שאותו סעיף 9 הוא סעיף מאוד מורכב ואפילו בית המשפט התקשה להבין אותו, האם בהגיונותך הרבה בסיטואציה שבו המנוחה בבית חולים מאושפזת הבינה את הכל, לרבות הסעיף בצורה ברורה ?**

ת. **בפגישה הבהרתי, כבר בפגישה ב - 29/4/2015 הבהרתי למנוחה את מורכבות העניין בראשי פרקים שעליהם יש לתת את הדעת. במעמד החתימה עצמה, לאחר שהמבנה התגבש אצלי, הבהרתי את הדברים במעמד החתימה, הסברתי לה את המשמעות שעל מנת לקיים את הנושא הזה שבאמת יהיה לד' קורת גג נדרש המנגנון הזה והסברתי לה איך זה עובד מבחינת השלבים שבכל זמן נתון יהיה לד' קורת גג, זה מה שהיה חשוב לה, מצד שני, לי' יהיו הכספים הנזילים שישמשו לרכישת הדירה עבור ד"ר" (עמ' 32 לפרוט' מיום 22.1.18, ש' 18-עמ' 33, ש' 6).**

עם זאת, עדות זאת לא מוכיחה כי המנוחה אכן הבינה את מכלול הוראות הצוואה ובפרט סעיף 9 לצוואה שהוא הסעיף העיקרי בה. גם אם עורך הצוואה הסביר למנוחה בפגישה ביום 29.4.15 את מורכבות העניין בראשי פרקים, אין חולק כי לא נערכה כל פגישה או שיחה נוספת עם המנוחה לאחר פגישה ראשונית זו עד למועד החתימה כביכול על הצוואה ביום 19.5.15 עת היתה המנוחה מאושפזת

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 בבית החולים וכי רק במועד זה "ראתה לראשונה" את הצוואה שהיא כתובה ומודפסת ללא כל יכולת
2 לשנותה. בנסיבות אלו, לנוכח מורכבותה של הצוואה, איני סבורה כי ניתן לומר באופן מוחלט כי
3 המנוחה הבינה גם הבינה את טיבן ומשמעותן של הוראות הצוואה הסבוכות והמורכבות בה.
4
5 יתר על כן, עצם העובדה כי המנוחה הגיבה וקראה קריאות ביניים עת הקריא לה עורך הצוואה את
6 הצוואה אין בה כדי לוודא כי הבינה את כל הנאמר בה ובפרט את הוראת סעיף 9 לצוואה לעיל.
7
8 51. לא זו אף זו, הדעת נותנת כי גם אם עורך הצוואה התרשם מצלילותה של המנוחה בעת הפגישה ביום
9 24.9.15 אזי בשל חלוף הזמן ושינוי הנסיבות שחלו בעניינה של המנוחה, קרי אישפוז בבית החולים
10 (כאשר מדובר באישה בת 90 שאושפזה בפעם השמינית) מן הראוי היה לקבל חוות דעת רפואית
11 אודות מצבה הבריאותי בעת החתמתה בבית החולים או לקבל מסמך רפואי אחר מהצוות הרפואי.
12 עדות עורך הצוואה כי אין כל חובה לצרף חוות דעת רפואית (רק בצוואה בפני נוטריון) (עמ' 30 לפרוט'
13 22.1.18, ש' 24-25) היא טענה שמסתתרת מאחורי לשונו של החוק אולם אינה מתיישבת עם ההיגיון
14 הבריא והשכל הישר בנסיבות המקרה דנן ומשכך מעוררת ספקות רבים אודות מצבה הקוגניטיבי
15 של המנוחה לעת עריכת הצוואה.
16
17 52. לכל האמור מצטרפת העובדה כי לא ניתן להתעלם מכך כי הצוואה כתובה בשפה משפטית מורכבת
18 וכן מכילה מילים רבות שאינן שגורות בפיו של אדם סביר. במצב שבו הצוואה נכתבה בשפה שאינה
19 שפתו השגורה של המנוח, יש בכך כדי לבסס חשד כי המנוחה לא הבינה את הוראות הצוואה.
20
21 53. יצוין, כי לא מצאתי בעדויות העדים לצוואה כדי ליתן ביסוס למצבה הקוגניטיבי התקין הנטען של
22 המנוחה לעת החתימה על הצוואה ביום 19.5.15 בבית החולים. שני העדים העידו כי פגשו את
23 המנוחה לזמן קצר בלבד (כחצי שעה). העד **מר ע'** אמנם טרח לציין מספר פעמים כי המנוחה היתה
24 צלולה והבינה את אשר חתמה, אולם מעדותו עולה כי המנוחה לא ידעה כל פרט ופרט בצוואה וספק
25 אם הצוואה הוקראה לה במלואה והוסברה לה לפרטי פרטים כפי שהעיד עורך הצוואה. כך לדברי
26 העד: **"רוח הדברים, האווירה הכללית, הוא הסביר לה. אני אומר לך מה שאני זוכר, עברו 3 שנים**
27 **ואני לא זוכר אם בדיוק ראשי התיבות הוסברו, אבל רוח הדברים הייתה ממה שהבנתי שהמנוחה**
28 **הבינה את הדברים העיקריים ומה כל אחד יקבל ועצם זה שזיהתה אותי בשמי זיהתה את שם**
29 **הורי ורטנה כלפי הבן הבכור מזה הבנתי שהיא צלולה בדעתה"** (עמ' 37, ש' 19-22). ברי כי אין
30 בעובדה שהמנוחה זיהתה את העד ואת שם הורי של העד וכן רטנה כלפי הנתבע 1 בכל פעם שהוזכר
31 שמו כדי להעיד על צלילותה ויכולתה להבין צוואה מורכבת וסבוכה בענייננו. העד **מר ע'** העיד כי
32 הפעם האחרונה בה פגש את המנוחה לפני מעמד החתימה על הצוואה היתה שנה קודם, אולם הודה
33 כי מפאת גילה של המנוחה וידא שהיא מזהה אותו ולדבריו: **"לא חששתי מכלום. כמו שאת הולכת**
34 **לבקר מישהו מבוגר את שואלת אם מזהים אותך. בכל זאת אישה מעל גיל 90"** (עמ' 41, ש' 30-31)
35 ויש באמירה זו משום הנחה כי הטיל ספק ביכולתה של המנוחה לזהות אותו שכן אחרת לא היה
36 שואל אותה שאלה כזו. העד **מר ס'** טרח להדגיש כי המנוחה הבינה את כל אשר נאמר לה שכן לדבריו
37 **"ראה שהיא מדברת ברור"** (עמ' 45, ש' 22-25) אולם בד בבד העיד כי כשהגיע לבית החולים אז
38 המנוחה **"נענעה עם העיניים ושאלתי אותה מה שלומה"** והיא אמרה **"אתה רואה. זה היה בעיניים"**

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

(עמ' 44, ש' 28-30) וכנשאל למה הכוונה "רואה עם העיניים – המצב שלה היה לא טוב?" השיב "בן אדם לא מרגיש טוב נמצא במיטה אז הוא אומר "אתה רואה" (עמ' 44, ש' 32), ויש בכך סתירה מובנית בין שני חלקי עדותו. מעבר לכך, איני סבורה כי ניתן בפרק זמן קצר בו פגשו העדים את המנוחה (כאשר לטענת הנתבעים כלל לא היה מפגש כאמור) ניתן להתרשם מכשירותה המשפטית של המנוחה להבין טיבה של צוואה.

54. סיכומם של דברים, הן על פי חוות דעת המומחה (הראשונה והמשלימה) והן לאחר בחינת עדויות עורך הצוואה והעדים עולה כי מצבה הבריאותי והפיזי של המנוחה במועד עריכת הצוואה היה בעייתי ביותר- המנוחה היתה כבת 90 שנים, סבלה ממחלות קשות, מחולשה כללית, במצב סיעודי, לא יצאה מביתה, לא שלטה בסוגרים וכו'. מעבר לכך, קיימות אינדיקציות כי המנוחה היתה דמנטית ולעת שנבדקה בבית האבות תוצאות מבדקי MMS העידו על דמנציה מתקדמת. אמנם קיימות אינדיקציות מהרישומים בבית החולים כי המנוחה היתה "צלולה" ואף "הבינה הוראות" אולם בחינת המסמכים הנ"ל מלמדת כי מדובר בתיעודים שחוזרים על עצמם פעם אחר פעם מבלי שנעשתה בדיקה קוגניטיבית מעמיקה למנוחה בבית החולים. כמו כן, העובדה כי התיעוד של הבנת הוראות נעשה גם בנוכחות בן משפחה, מעלה ספקות האם אכן מתייחס להבנת המנוחה עצמה או לבן משפחתה ומכל מקום המומחה התייחס לאינדיקציות סותרות אלו בחוות דעתו ובסופו של יום העיד כי הסבירות שהמנוחה לא היתה כשירה גבוהה מהסבירות שהיתה כשירה ולא מצאתי כי התובע הצליח לפגום במסקנת המומחה. לכל זאת יש להוסיף את הפער בין האמור בתרשומת שצירף עורך הצוואה בקשר לרצונה של המנוחה לבין הצוואה המורכבת והסבוכה שנוצרה בפועל ואלו מחזקים את המסקנה כי המנוחה לא היתה יכולה במצבה הנפשי והבריאותי להבין את כל הוראות בצוואה לרבות המנגנון המסועף, התנאים והתניות וכוחם המצטבר ובכלל כך בסעיף 9 לצוואה. בנסיבות אלו, אני סבורה כי הנתבעים עמדו בנטל ההוכחה במאזן הסתברויות של מעל 50% להוכיח כי המנוחה לא יכלה להבין בטיבה של צוואה הסבוכה והמורכבת נשוא המחלוקת.

שאלת מעורבות התובע בעריכת הצוואה :

55. סעיף 35 לחוק הירושה קובע:

"הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה – בטלה".

56. ביסוד הוראת סעיף 35 לחוק הירושה מונחת חזקה חלוטה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת (ע"א 2500/93 שטיינר נ' ארגון עולי מרכז אירופה, פ"ד נ (3) 338; ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה (3) 837).

57. הסעיף קובע שלושה מצבים חלופיים בהם תיפסל הצוואה בגין מעורבות הזוכה בעריכתה, ואלו הם: הוראת הצוואה מזכה מי שערך אותה; הוראת צוואה מזכה מי שהיה עד לעשייתה; הוראת הצוואה מזכה את מי שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

58. בפסיקה נמצאה אבחנה בפרשנות אשר ניתנה לחלופות השונות בסעיף 35 לחוק הירושה. כך שבעוד הביטוי "מי שערך את הצוואה" פורש באופן דווקני ומצמצם, כמתייחס לתהליך העריכה הלשונית של המסמך ויצירתה, תוך שנקבע, כי פעולות הזוכה, ככל שהיו קודם לעריכת הצוואה או לאחר עריכת הצוואה, לא יפלו בגדרו (ראו ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו, פ"ד נד (1) 19, 30 (להלן: "**פרשת בוטו**")), הרי שהביטוי "**לקח חלק באופן אחר בעריכתה**" פורש באופן רחב ובפרשת בוטו הגדיר אותו בית המשפט כ"עילת עוללות". במסגרת זו הרחיב בית המשפט את הביטוי והחילו גם על השלבים שקדמו לתחילת הליך ניסוח המסמך. כך, נקבע, כי גם מי שנטל חלק בהכנה ובתכנון של הצוואה יכול וייחשב כמי שנטל חלק באופן אחר בעריכתה (ש' שוחט, פגמים בצוואות, בעמ' 354-355).
59. יצוין, כי הביטוי "**לקח חלק באופן אחר בעריכתה**" של הצוואה הינו ביטוי גמיש ומתמלא תוכן על פי נסיבות המקרה, והמבחן – אם פלוני לקח חלק בעריכת הצוואה אם לאו – הוא, בסופו של דבר, מבחן השכל הישר (ע"א 160/80 עניין בנדל לעיל). השאלה האם הזוכה נטל חלק בעריכת הצוואה, תיבחן לפי מידת המעורבות וחומרתה. ככל שהמעורבות והפעילות של הנהנה כבדה יותר, גסה יותר, עמוקה יותר – תיפסל הצוואה. הצטברותם של אירועים וזיקות שכל אחד מהם כשלעצמו אין בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, עשויה ליצור את אותה מעורבות בעריכת הצוואה שיש בה כדי לפסלה (ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב תק-על 2004 (4) 154).
60. בבע"מ 4459/14 פלונית נ' פלוני (פורסם במאגרים, ביום 6.5.15) אישר כב' השופט הנדל פסק דין שניתן על ידי כב' השופט שוחט בעמ"ש (ת"א) 45610-09-12 צ' ג' א' נ' ג' א' (פורסם במאגרים, ביום 19.5.14) בו נקבע כי בבוא בית המשפט לבחון קיומה של ההשפעה הבלתי הוגנת, עליו להידרש לכך מתוך בחינה כוללת ורחבה של מכלול הנתונים ולא מתוך מבט צר. בפסק הדין קבע כב' השופט הנדל את הדברים הבאים:
- "הוא (בית המשפט המחוזי – ו.ש.פ.) בחן את סוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת כמכלול. כך ראוי לנהוג. הנטל להוכיח עילת פסלות זו רובץ על המבקש את פסלות הצוואה (המשיב כאן). אך יש לזכור, כי לא פעם הראיות הינן נסיבתיות (ראו, למשל, הלכת מרום בעמ' 848). בענייננו, המשיב טען לעילות פסלות נוספות, כגון העדר כשרות ומעורבות בעריכת הצוואה. סבורני כי בצדק נדחו עילות אלה על ידי בית המשפט לענייני משפחה. אך עדיין, חוטים שונים של עילות שונות – הגם שלא היה בכוחם לבסס עילה עצמאית – יכולים להישזר יחד לרבדים המחזקים ומבססים את מסקנת בית המשפט המחוזי. ההשפעה הבלתי הוגנת העולה עד כדי שלילת הבחירה החופשית של המצווה הינה מבחן דינאמי ורחב קשת החיים. בית המשפט המחוזי נעזר בחוטים השונים כדי להגיע לראייה כוללת המשקפת את מלוא התמונה".
61. יפים דברים אלו גם לעניינה של עילת המעורבות הפסולה בעריכת הצוואה אשר מניחה חזקה חלוטה של השפעה בלתי הוגנת על המצווה. משכך, הצטברותם של אירועים וזיקות שכל אחד מהם כשלעצמו אין בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, עשויה ליצור את אותה מעורבות בעריכת

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

הצוואה שיש בה כדי לפסלה ולכן יש לבחון עילה זו מתוך ראייה רחבה וכוללת בשים לב למכלול הנסיבות.

מן הכלל אל הפרט, לענייננו:

62. במקרה דנן, לאחר בחינת מכלול הנתונים והראיות הוכח כי היתה מעורבות עמוקה ובוטתה של התובע (בתחילה בסיועה של הנתבעת 2 אשר לאחר מכן חזרה בה) בעריכת הצוואה המאוחרת. התרשמתי כי מדובר במעורבות יסודית וכבדה של התובע בעריכת הצוואה המאוחרת שיש בה כדי להביא לפסילת הצוואה. אציין כי מסקנתי בקשר לעילת פסלות זו עומדת בפני עצמה ללא תלות בקביעתי כי המנוחה לא ידעה להבחין בטיבה של צוואה, כמפורט לעיל. להלן אפרט את הטעמים ביסוד מסקנתי זו.

מצבה הבריאותי של המנוחה לעת עריכת הצוואה:

63. אין חולק כי המנוחה היתה במצב פיזי ובריאותי רעוע ביותר וכן לא ידעה קרוא וכתוב. בעמ"ש (ת"א) 45610-09-12 צ' ג' א' נ' ג' א' (פורסם בנבו, 19.5.14) נקבע כי גם אם עסקין במצווה שלא ניתן לקבוע לגביה כי הוא "לא יודע להבחין בטיבה של צוואה" מבחינה פיזית ו/או שכלית-הכרתית ולבטל בשל כך את צוואתו מכוח סעיף 26 לחוק הירושה, הרי שמצבו הירוד מבחינה זו מהווה נסיבה חשובה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת בהיותו מצווה נוח להשפעה העשוי להיות תלוי במידה כזו או אחרת בנהנה. אמנם, הדברים נאמרו בהקשר של השפעה בלתי הוגנת, אולם מאחר שבקיומה של עילת המעורבות הפסולה מונחת חזקה חלוטה של קיומה של השפעה בלתי הוגנת ובפרט בהליכים שהובילו לעריכת הצוואה, ניתן להחילה גם בענייננו. במקרה דנן, אין חולק כי המנוחה היתה במצב בריאותי רעוע ביותר וכן היתה תלויה הן בתובע והן בנתבעת 2 בחיי היום יום. התובע שלט בכל ההיבטים הכספיים והכלכליים של המנוחה ואילו הנתבעת 2 אשר התגוררה עם המנוחה סייעה לה בכל תפקודי היום יום בשל מחלותיה הרבות ומוגבלותיה הפיזיות ולעובדה זו משמעות רבה בבואנו לבחון את טענת קיומה של מעורבות של התובע בעת עריכת הצוואה.

תצהירה ועדותה של הנתבעת 2:

64. כאמור, במקרה דנן הוגש לתיק בית המשפט תצהיר מאת הנתבעת 2 אשר מגולל מסכת חמורה של מעורבות של התובע בעריכת הצוואה המאוחרת. אמנם, התובע ניסה בכל דרך לפגוע במהימנותה של הנתבעת 2 ולהכפיש אותה כי הינה "שקרנית", "לוקחת אתנן", "נרקומנית בשיקום", "ניתנת לניצול" וכו'. אולם, לא ניתן להתעלם מכך שאמירות אלו יכולות לשמש כחרב פיפיות גם כנגד התובע באופן שניצל את חולשותיה וקשייה של הנתבעת 2 על מנת שתסייע לו או תבליג על מעורבותו בעריכת הצוואה המאוחרת.

65. כשנשאלה הנתבעת 2 מדוע החליטה לחזור בה מקיום הצוואה המאוחרת, השיבה:

ת.אני רק יודעת דבר אחד, שאחרי הניתוח שלי, אני התחלתי לחלום על אמא שלי כל לילה, חלומות ביעותיים, אני הבנתי שהאשה זכרונה לברכה, אמא שלי, לא נחה בשלום.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 אני גם המצפון שלי הפריע לי על מה שעשיתי, פניתי לאחי ולאשתו ז"ל, אחי לא רצה
2 לדבר איתי בכלל, אני דיברתי עם אשתו זכרונה לברכה ושטחתי בפניהם ואני שמחה, זה
3 הדבר הכי טוב שעשיתי בחיים שלי, את זה אני יכולה להגיד לך בוודאות עמ' 76, ש' 10-3)
4 וכן :
- 5 כשראית שהקשר בינה לבין דו' ממש על הפנים, למה לא באת אליה ואמרת לה "אמא,
6 הבן האהוב שלך, קרתה טעות, בואי נאחה את הקרעים"?
7 ת: אני לא יודעת לעשות דברים כאלה. אני אגיד לך את האמת, אני בקושי מסתדרת עם
8 החיים שלי, כבד עלי חיים של אחרים. אני בקושי לבדיקות שלי הולכת, בוא נתחיל מזה
9 שאתמול לא הלכתי לפסיכולוגית למשל ולאורתופד, אני בקושי מסתדרת עם מי שאני
10 עצמי, אתה רוצה שאני עוד אסדר עניינים של אחרים? אני אף פעם לא הייתי טובה בזה,
11 אף פעם לא עשיתי את זה, גם אין שום סיבה שאני אתחיל עכשיו. אני אומרת לך, אני
12 במלחמת הישרדות כל החיים שלי, מה, אני אחנך את אמא שלי? את האחים שלי? אני לא
13 יכולה,
14 ש: זאת אומרת, בכל אותן הזדמנויות שהיו לך והלחצים והקשיים וכל זה, לא בחרת לעצור
15 את הקטסטרופה שאת מדברת עליה.
16 ת: עצרתי, הנה. עובדה שעצרתי. לא לקח לי הרבה זמן מהרגע שידעתי, מה- 29.3, כשראיתי
17 את הצוואה, כמה זמן לקח לי לפוצץ את כל הסיפור הזה? עד, מתי הייתי, נתתי לך,
18 התחלתי לדבר איתך,
19 עו"ד שמלה: 04.04,
20 ת: 04.04, צ'יק צ'ק, ברגע שהבנתי בדיוק מה קורה, לא חיכיתי כבר, תאמין לי. זה לא כמו
21 שאתה מתאר את זה, שנתיים וזה. כל עוד שאתה לא רואה שחור על גבי לבן, אתה לא יכול
22 לעשות (עמ' 84, ש' 6- עמ' 85, ש' 3).
23
24 66. בעדותה שבה ופירטה הנתבעת את אירועי עריכת הצוואה ולא היססה להודות כי "עשתה טעות"
25 בהתנהלותה. כך מתוך עדותה :
26
27 ש: שאת אומרת שנעשתה פה איזושהי קנוניה שאת לא שותפה לה,
28 ת: אני אומרת שהוא שיתף אותי, מה, אני במפורש אומרת שהוא סיפר לי שהוא אמר שהוא
29 רוצה ושהוא,
30 ש: וזה היה בניגוד לדעתך.
31 ת: אני לא הסכמתי עם זה, עובדה ש,
32 ש: מכל וכל?
33 ת: עובדה שאני פה (עמ' 37, ש' 23- עמ' 38, ש' 4).
34
35 ובהמשך :
36
37 ת: אני גם יודעת לענות, אז יכול להיות שכאילו כן, זרמתי איתו וחתמתי, ולא חשבתי מה אני
38 עושה ויכול להיות שגם עשיתי טעות, אין לי שום בעיה, עשיתי טעות, זה הכל. ברגע
39 שחתמתי לו, עשיתי טעות, נגמר הסיפור. מה, עכשיו אתה רוצה לדון אותי על זה אולי?
40 אז תתבע אותי על זה שעשיתי טעות שחתמתי לו, זה הכל. אני בן אדם, אני החלשה הייתי
41 מבין כולם, תבין.
42 ש: אז פגשת את עו"ד א' פעמיים.
43 ת: אולי יותר אפילו.
44 ש: אולי יותר אפילו, ועדיין את לא בוחרת לזעוק זעקה,

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 לא. ת:
2 למה לא? ש:
3 הייתי חלשה. עשיתי טעות, הייתי חלשה, לא ידעתי מה קורה, ת:
4 בוא אני אספר לך למה לא, ש:
5 רגע, חכה, תן לי לסיים, הטעות שלי, לא יודעת עד כמה אתה מבין בכלל, אבל הייתי על ת:
6 סף שיתוק, מצב על הפנים, אין לי פרוטה בכיס, לא עובדת. 'י היה הקרש הצלה היחיד להיתפס בו, נתפסתי בו, וזו הטעות שלי.
7 'י קרש ההצלה. ש:
8 היה. ת:
9 היה. למה 'י לדעתך, אחרי שתבעת אותו פה בתיק הזה, עדיין מעביר לך את חלק השכירות ש:
10 שאשדר משלמת? למה?
11 אני אגיד לך בפשטות, כי אם הוא יעשה אחרת, זה יסתור את הצוואה, כביכול, שאמא שלי ת:
12 רשמה. הרי, זה רשום שם שחור על גבי לבן בצוואה.
13 מה רשום? ש:
14 שהשכירות מגיעה לי. ת:
15 אבל את לא, ש:
16 אם תקרא את הצוואה, אתה תראה ש, ת:
17 על איזו צוואה את מדברת? ש:
18 המאוחרת, שי' ערך. ת:
19 זאת אומרת, את אומרת שבצוואה המאוחרת, ש:
20 אם הוא לא יתן לי, זה יסתור את הצוואה, הוא יהיה בבעיה, לא אני. ת:
21 זה יסתור את הצוואה המאוחרת? ש:
22 כן (עמ' 42, ש' 2 – עמ' 43, ש' 11). ת:
23
24
25 וכן:
26 זה, אין, אמא לא כתבה שום דבר בצוואה, האמא גם לא היתה במצב שהיא יכולה לעשות ת:
27 צוואה. דבר שני, אין מצב בעולם שהיא היתה משנה את הצוואה שלה, אין מצב. היא
28 גדלה בבית שהיו בו סכסוכים ומריבות, וגם בצד של אבא היו... (עמ' 49, ש' 10-7).
29
30
31 יצוין כי גם עורך הצוואה העיד כי הן התובע והן הנתבעת היו נוכחים בעת הפגישה שנערכה ביום 67.
32 29.4.15 וכי "ישבו על המדרגות מחוץ לדירה ועישנו סיגריה". כן העיד עורך הצוואה כי בתום
33 הפגישה שנערכה ביום 29.4.15 כשיצא מפתח ביתה של המנוחה "היה ויכוח ביניהם ושניהם דיברו
34 בוויכוח הזה. המילה מיליון הוזכרה על ידי שניהם. זה היה ויכוח דינמי באותו רגע. הלב של הוויכוח
35 היה מליון ₪" (עמ' 34 לפרוט' 22.1.18, ש' 9-8) ויש בכך כדי לבסס אותות של אמת בתצהירה של
36 הנתבעת 2 ולחזק את גרסתה.
37
38 לכל האמור יש להוסיף כי על פי הצוואה המאוחרת הנתבעת 2 זוכה בחלק בלתי מבוטל בעזבון בסך 68.
39 של 1 מליון ₪ וככל שהצוואה תבוטל, אזי חלקה בעזבון יקטן. בנסיבות אלו, מדובר בעדות שעומדת
40 בניגוד לאינטרס כספי שלה (תוך שיש לקחת בחשבון כי הנתבעת 2 הינה אישה חסרת משאבים שאף
41 קיבלה סיוע משפטי מטעם המדינה), כך שיש בהתנהלות זו כדי לחזק את עדותה.
42
43 בנסיבות אלו, בשים לב לאמור לעיל, לא ניתן להתעלם מתצהירה של הנתבעת 2. גם אם המשקל 69.
44 שיינתן לתצהיר אינו מלא, עדיין יש בו כדי להעיד על התנהלות פסולה של התובע (בסיוע או בעצימת
45 עיניים של הנתבעת 2) בעריכת הצוואה האחרונה.
46
47
48
49

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

נסיבות עריכת הצוואה :

70. בחינת עדויות התובע והעדים מטעמו (עורך הצוואה והעדים) מגלה סתירות, תמיהות ותהיות רבות שיש בהם כדי להעיד כי "רב הנסתר על הגלוי" בהליך עריכת הצוואה האחרונה. לא זו אף זו, עדויות אלו מלמדות על מעורבות עמוקה של התובע בכל שלב משלבי עריכת הצוואה המאוחרת, כמפורט להלן.

עדות עורך הצוואה :

71. עורך הצוואה טען בחקירתו כי נפגש עם המנוחה ביחידות למשך חצי שעה וכי הוא תיעד חלק מהדברים שביקשה ממנו המנוחה בתרשומת (בימ"ש/1). מעיון בתרשומת עולה כי עורך הצוואה לא ציין על גבי התרשומת את התאריך בו נערכה הפגישה (לטענתו ביום 29.4.15) (עמ' 25 לפרוט' 22.1.18, ש' 29) ואף המנוחה בעצמה לא ידעה לענות על השאלה **"מהו התאריך היום"**. כן עולה כי בתרשומת לא נכתב דבר אודות כך שהמנוחה לא יודעת קרוא וכתוב. עורך הצוואה העיד כי הצוואה היתה מוכנה ביום 13.5.15 (עמ' 26, ש' 4) וכאשר נשאל ע"י בית המשפט כיצד הוא זוכר תאריך זה טען כי **"זה היה שבוע וחצי בערך לאחר מכן"** (עמ' 26, ש' 8). תשובה נחרצת ביותר למרות שסייג את תשובתו **"בערך"**, ועל כך ניתן לתמוה.

72. כן עיון בתרשומת מלמד כי רצון המנוחה כפי שבא לידי ביטוי בתרשומת מסתכם בשתי שורות: **"אני רוצה לתת לי' הכל ושי' ידאג לד' לבית עד מיליון ₪... לדו' אני לא רוצה לתת כלום כי לא מגיע לו כלום. מה אני אמא בשביל ירושה"**. לעומת זאת, הצוואה שנערכה בפועל היא ארוכה מורכבת מכילה 13 סעיפים, 3 סעיפי משנה ו-5 תתי סעיפי משנה. כשנשאל על כך, ענה: **"הפגישה ביום 29/4/2015 נתנה לי מידע מדויק ובהיר לגבי הרצון שלה שכן במועד החתימה בפועל, היה אישור של הדברים בכתב. כלומה עשיתי אשרור של הדברים שקבעו קודם והתוספת של סעיף 9 שהוסברה במועד ההקראה"**. ברם, אמירה זו אינה יכולה להתקבל. לא יתכן כי עורך הצוואה ייצר מנגנון מסועף ומורכב של הוראות הורשה באופן עצמאי (שאף בית המשפט התקשה להבינו) ורק לאחר שהצוואה הוכנה והודפסה קיבל אישור בדיעבד מהמנוחה על תוכנה. יתרה מכך, יש קושי לקבל את גרסתו של עורך הצוואה כי בעת הפגישה הקצרה שנערכה בביתה של המנוחה ביום 29.4.15 כביכול, קרי למעלה משבועיים לפני מועד החתימה על הצוואה, יכלה המנוחה לזכור או להבין את המנגנון המורכב והמסועף של סעיף 9 לצוואה ובפרט משנטען כי הצוואה נחתמה בבית החולים כשהמנוחה במצב בריאותי ירוד והדעת נותנת כי הדברים סוכמו עוד בטרם הגעת עורך הצוואה לבית החולים.

73. כן עורך הצוואה העיד כי מי שמסר לו שהמנוחה מאושפזת בבית החולים היה התובע בעצמו וכי לדבריו אמר לו התובע כי **"היא רוצה לעשות את הצוואה היום"**. כשנשאל עורך הצוואה האם ממועד שבו הצוואה היתה מוכנה (לטענתו 13.5.15) התקשר לתובע או למנוחה על מנת לעדכן כי הצוואה מוכנה, השיב **"לא זוכר"**. כשנשאל מדוע לא תיקן את האמור בצוואה לפיו המנוחה בבית החולים ולא בביתה השיב **"ככל הנראה הפרט נשמט מעיני"**. לשאלת בית המשפט לא נתן כל הסבר מניח את הדעת:

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

ש. אתה אומר שהקראת לה מילה במילה – לא הקראת לה את הפרט הזה?
 ת. הקראתי לה מילה במילה, יכול להיות שאת השורה הזו... אני משוכנע שהקראתי לה הכל.
 אני רוצה לציין שהמשפט שאנחנו מדברים עליו זה משפט שמסיים את הצוואה וככל
 הנראה הוא נשמט מעיני.
 ש. הוא מופיע פעמיים.
 ת. כן. הצוואה הזו נערכה מתוך הנחה שהמנוחה נמצאת בביתה ולא מרבה לצאת מהבית, לכן
 הסבירות בעיני הייתה שהיא תחתום בבית שלה.
 ש. אבל למה לא תיקנת את זה במועד החתימה?
 ת. אין לי שום ספק לגבי הרישום שבו נערכה הצוואה שזו טעות דפוס, דפוס שלא תוקנה".

74. מנגד, התובע העיד כי במועד החתימה על הצוואה עורך הצוואה הוא שהתקשר אליו (עמ' 159, ש'
 21) ושאל איפה המנוחה ואז הודיע לו התובע כי המנוחה מאושפזת בבית החולים. לדבריו עורך
 הצוואה התקשר אליו ו"אמר אני בדרך הבית, איפה אמא. אמרתי לו 'מאושפזת בבית חולים'". כן
 העיד התובע כי באותה שיחה ביקש ממנו עורך הצוואה לדאוג לעדים ולהודיע לעדים להגיע לשם
 (עמ' 149, ש' 24-21). סתירות מהותיות בין עדות עורך הצוואה לבין התובע מעידות על ניסיון להצניע
 את מעורבות התובע בהוצאת תהליך עריכת הצוואה מן הכוח אל הפועל ובפרט בעובדה מהותית זו.

75. כן עורך הצוואה לא נתן כל הסבר מניח את הדעת האם המנוחה הבינה את האמור בסעיף 9 לצוואה
 העוסק בתמ"א 38 וברישום הדירה על שם התובע ממנו לא ברור כיצד תובטח "דירה" לנתבעת 2
 ומניין יגיע סך של 1 מיליון ש"ח שציוותה המנוחה לשם רכישת דירה לנתבעת 2. יצוין, כי גם מהסעיפים
 הנוספים בצוואה לא ברור מניין יגיע סך של 1 מיליון ש"ח והאם היה סכום כזה נזיל בעזבון המנוחה.
 הדעת נותנת כי הדרך היחידה להעביר סך של 1 מיליון ש"ח לנתבעת 2 היא למכור את הדירה החדשה
 מהתמ"א, אולם בצוואה אין סעיף המורה על מכירת דירה כאמור, אלא רק על העברת רישומה ע"ש
 התובע והדבר אף עומד לכאורה בסתירה לרצון המנוחה כפי שבא לידי ביטוי בתרשומת לעיל.

76. תשובת עורך הצוואה בסוגייה זו לא היתה מספקת ואף אינה מוכיחה כי המנוחה הבינה את האמור
 בסעיף 9 לצוואה על הוראותיו והתנאים לקיומו (שחלקם מצטברים). אף עורך הצוואה העיד בעצמו
 כי היה חשוב למנוחה לדאוג לנתבעת 2 לקורת גג, הוראה שהצוואה האחרונה אינה מקיימת. עורך
 הצוואה מתעלם מהעובדה כי הצוואה מעניקה הלכה למעשה שליטה מלאה ומוחלטת לתובע בעזבון
 המנוחה ואף מעניקה לתובע זכות לדירה בניגוד לנתבעת 2 וכי בפועל אין סעיפים אשר מבטיחים את
 הבטחת רצונה של המנוחה (עמ' 24, ש' 29-17).

77. כן עורך הצוואה הודה כי הוא זה שהוסיף את הסעיף המנשל את מי שיתנגד לצוואה ושהמנוחה לא
 הורתה לו לעשות כן (עמ' 24, ש' 11-10). כן סעיף 13 לצוואה הוסף על ידי עורך הצוואה בהיותו עו"ד
 חרדי "ע"מ לתת תוקף לצוואה גם על פי המשפט העברי" (עמ' 33, ש' 13-9), כך שמדובר בהוספת
 סעיפים לצוואה על פי שיקול דעתו של עורך הצוואה.

78. יתר על כן, התרשמתי כי עורך הצוואה ניסה להרחיק את עצמו מכל עניין אשר יכול להוות בעיה
 בעתיד בקשר לעריכת הצוואה, ואפרט.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

79. ראשית, עורך הצוואה ביקש להרחיק את עצמו מהתובע למרות שאין ספק כי התובע היה מעורב ופעיל ביותר בעריכת הצוואה לאורך כל הדרך. תחילה העיד כי מי שיזם את הפנייה היה עו"ד א' ש' (קרוב משפחה שטיפל במכירת מחצית הדירה של המנוחה ברח' *** לעיל) אולם לאחר מכן נאלץ לאשר את מעורבותו של התובע בנוגע לצוואה (החל מהעובדה כי שוחח עמו באותו יום בו נערכה הפגישה כדי לתאם במדויק, שוחח עמו ביום בו נחתמה הצוואה, הודיע לו כי עליו להביא שני עדים, תיאם את הגעת העדים לבית החולים ועוד). העובדה כי במועד החתימה על הצוואה האחרונה המנוחה היתה מאושפזת בבית החולים חייבה מטבע הדברים היערכות מחודשת ושינוי מהלך עריכת הצוואה, כך שלא ניתן לקבל את הגרסה לפיה התובע לא היה מעורב.

80. כך העיד עורך הצוואה בנוגע לפנייה הראשונית שקיבל בקשר לעריכת הצוואה: **"לא קיבלתי טלפון של אף אחד אלא קיבלתי פניה מעו"ד ש' א' אני מעוניין לערוך צוואה למנוחה, הוא זה שתיאם את הפגישה"** (עמ' 26, ש' 16), אישר כי עו"ד ש' אמר לו מתי להגיע ואף כשנשאל כיצד ידע את הכתובת השיב כי עו"ד ש' מסר לו. אולם לאחר שנשאל במפורש מדוע מנסה להרחיק את התובע מ"המשחק" הודה כי שוחח עם התובע והתובע אף חיכה לו מתחת לבניין. כך מתוך עדותו:

**"ש. אתה מתעקש להוציא את י' מהמשחק ואני שואל האם לא דיברת איתו מעולם?
ת. זה לא נכון, ציינתי בעדות ש' הוא זה שחיכה לי למטה, לא זוכר מי התקשר למי אבל וודאי שדיברנו באותו יום סמוך לפגישה בעניין הכתובת המדויקת.
ש. דיברתם אתה וי'?
ת. כן.
ש. מאיפה היה לך את המספר של י'?
ת. או ש' קיבל את הטלפון שלי או שאני קיבלתי את שלו ויצרנו קשר, זה דבר מתבקש
ש. בהתחלה נשאלת האם קיבלת מעו"ד ש' שמן את הטלפון של י' אמרת שלא.
ת. אל תכניס לי מילים בפה. בשיחה שעו"ד ש' יזם אלי לא קיבלתי את המספר של י'. לאחר שנקבעה הפגישה נוצר קשר ביני לבין י' בסמוך לפגישה על מנת לקבל את הכתובת המדויקת. לא זוכר מי יצר את הקשר אני או הוא ואם השאלה שלך האם באיזה שהיא צורה קיבלתי מידע לגבי רצון המנוחה לפני הפגישה ביום 29/4/2015 התשובה חד משמעית לא".**

81. כן באופן לא סביר גם התובע ניסה להרחיק את עצמו מנושא עריכת הצוואה וכשנשאל מתי המנוחה החליטה שהיא רוצה לשנות את צוואתה, השיב כי אינו יודע וכי יש לשאול את עו"ד ש' (עמ' 169, ש' 2-עמ' 170, ש' 3). לאחר מכן, כשעומת עם עדותו לפיה התקשר לנתבע 1 כביכול וניסה להזהיר אותו כי המנוחה תפעל לשנות את צוואתה אם לא יגיע לבקר אותה (עפ"י עדות התובע שלא אושרה ע"י הנתבע 1 – ר' עמ' 108, ש' 5) שינה את גרסתו וטען כי **"היא פנתה לא', ואחרי שא' היה ואמר לי ופנה אלי, גם אמא ספרה לי, היא גם סיפרה לד' שהיא משנה את הצוואה"** (עמ' 175, ש' 9-11). אבל לאחר מכן העיד התובע כי לא ידע כיצד המנוחה מתכוונת לחלק את רכושה, ענין תמוה כשלעצמו (עמ' 176, ש' 22).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

82. בנוגע לשני העדים, העיד עורך הצוואה כי הנחה את התובע להביא שני עדים "שמכירים את המשפחה" ו"שאינם עדים אקראיים", שוב בניגוד למצב הדברים השגור בו עורך הצוואה משמש גם כעד לצוואה. מעבר לכך, לטענת עורך הצוואה יש בכך כדי ליתן משנה תוקף לצוואה בעוד שניתן היה לעשות כן בנקל באמצעות קבלת חוות דעת רפואית נכון למועד עריכת הצוואה ובפרט כשמדובר במנוחה קשישה כבת 90 אשר מאושפזת בפעם השמינית כביכול בבית החולים בעת החתימה על הצוואה. כך מתוך עדותו:

"ש. מי אמר לעדים להגיע? האם אתה אמרת להם?
ת. לא, אני אמרתי לי' שצריך להביא שני עדים עם עדיפות שיכירו את המשפחה ולא עדים אקראיים.
ש. אתה נחשב עד אקראי?
ת. אני עורך הצוואה.
ש. אז למה לא חתמת כעד? אולי פחדת?
ת. אני לא נוהג לחתום על צוואה כעד, יש עדים שיחתמו. מבחינתי זה מחזק את התוקף של הצוואה שעורך הדין שערך את הצוואה לא חותם בעצמו. דבר שני, עו"ד שחותם על הצוואה כעד עלול להיות נגוע. אני חושב שמבחינה משפטית נכון וראוי שעו"ד שערך את הצוואה לא ייחשב גם כעד. על אף שהתקבלה נורמה פסולה שעורך הצוואה הוא גם עד".

83. כך, גם לעניין תשלום שכ"ט: עורך הצוואה העיד כי לא סיכם מראש את נושא שכ"ט וכי זה נקבע רק במעמד החתימה על הצוואה ולדבריו: "נושא שכה"ט סוכם במועד חתימת הצוואה"; "מסרתי את השכר במועד הקראת והחתמת הצוואה" (עמ' 27, ש' 22-26). במענה לשאלה מה סוכם עם המנוחה בקשר לשכ"ט השיב: "למיטב זכרוני 3,000 ₪ + מע"מ, הנתונים נכתבו במעמד הצוואה" (ש' 29). על מנת לחזק את גרסתו העיד עורך הצוואה כי "אני רוצה לציין שהשכר לא נרשם, לא ידעתי אם המנוחה תסכים לשכר או לא, מולא שם". עדות זאת עומדת בסתירה מוחלטת לעדותו של התובע אשר העיד כי מילא עבור המנוחה את סכום השיק (עמ' 152, ש' 14). יצוין, כי עדות זו עומדת בסתירה לעדות עורך הצוואה אשר נשאל האם התובע העביר לו את התשלום אשר השיב: "לא יודע מי העביר אלי את השיק" וכן "מי כתב את השיק אין לי מושג" (עמ' 28, ש' 23-24). עדויות סותרות ותמוהות אלו מלמדות כי ככל הנראה נושא שכ"ט סודר עוד לפני שהמנוחה אושפזה בבית החולים או ע"י התובע עצמו במעמד החתימה בבית החולים כאשר התובע מודה כי מילא את פרטי סכום שכ"ט. לא זו אף זו, גם הסכם שכ"ט אשר נושא תאריך החתימה על הצוואה (19.5.15) (בימ"ש/3) מעורר ספקות שכן נרשם במסגרתו כי שכ"ט כולל גם "הגעה לבית החולים תל השומר", עובדה שלא ניתן היה לצפות לפני מעמד החתימה על הצוואה וכן עורך הצוואה אישר כי הוסף בכתב ידו כי שכ"ט ישולם במעמד החתימה, כך שברור כי פרטי שכ"ט לא סוכמו עם המנוחה עצמה.

עדות העדים לצוואה:

84. העד מר ע': מדובר בעד שהנו חברו של התובע ולדברי העד "עשה טובה לחבר" (עמ' 35, ש' 26). תחילה אציין כי העד לא ידע אם הוא חתם על תצהיר, אם לאו (עמ' 34, ש' 24), לא ידע האם התצהיר היה מוכן כשנתבקש לחתום עליו, אם לאו (עמ' 35, ש' 2-3), לא ידע אם הוא קרא את התצהיר לפני

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

שחתם עליו ולא זכר מה כתוב בתצהיר (עמ' 35, ש' 10-6). העד לא ידע כמה עמודים החזיקה הצוואה – 4 או 7 עמודים (עמ' 35, ש' 17). העד העיד כי התובע הוא שביקש ממנו תחילה להגיע לביתה של המנוחה ולאחר מכן הודיע לו כי החתימה תהיה בבית החולים מאחר שהמנוחה אושפזה וכי במועד עריכת הצוואה **"הגיע ביחד עם הבחור השני לבית החולים"** (שם, ש' 32-21).

85. העד טען כי הוא הבין את תוכנה של הצוואה וכי גם המנוחה הבינה אותה (עמ' 36, ש' 32), אולם כאשר הופנה העד למשפט **"והקנתי לכל אחד מהנזכרים כל השייך לו ולחלקו בכתיבה ומסירה וקג"ש אגב קרקע כל דבר בקניינו באופן יותר מועיל ע"פ דתה"ק ותיקון חז"ל"** (סעיף 13 לצוואה) טען כי יכול להיות שעורך הצוואה לא הקריא מילים אלו למנוחה (עמ' 37, ש' 7) וכי גם הוא אינו מבין את כל ראשי התיבות הללו (עמ' 37, ש' 10). בעדותו טען העד לא אחת כי העובדה שהמנוחה זכרה אותו מעידה על צלילותה (עמ' 36, ש' 17-12 ו-26-25 וכן עמ' 37, ש' 22-21), אולם אין בכך כדי להעיד על צלילותה של המנוחה או כשירותה של המנוחה לערוך צוואה. יתר על כן, העד הודה כי מפאת גילה של המנוחה ביקש לוודא אם היא מזהה אותו ולדבריו **"לא חששתי מכלום. כמו שאת הולכת לבקר מישהו מבוגר את שואלת אם מזהים אותם. בכל זאת אישה מעל גיל 90"** (עמ' 41, ש' 31-30) ויש באמירה זו כדי להטיל ספק בנחרצות עדותו כי המנוחה היתה צלולה שאם לא כן מדוע היה צריך לוודא כי היא מכירה אותו.

86. כשנשאל האם שמע שעורך הצוואה הקריא למנוחה את כל הצוואה, השיב תחילה בחיוב אולם לאחר מכן כשנשאל על סעיף 9 לצוואה הודה כי עורך הצוואה הסביר למנוחה את **"רוח הדברים, האווירה כללית..."** (עמ' 37, ש' 4 ו-19), וזאת בניגוד לעדות עורך הצוואה שטען כי הקריא למנוחה מילה במילה. כן העיד העד כי הצוואה היתה מוכנה שהוא הגיע לבית החולים (עמ' 37, ש' 30). כאשר נשאל העד כיצד אישר כי הצוואה נחתמה **"ברח" ~~~** כאשר הצוואה נחתמה לטענתו בבית חולים, טען **"מה זה באמת משנה איפה זה נחתם?..."** (עמ' 38, ש' 1), אמירה שיש בה כשלעצמה כדי להעיד על הלך הרוח שלו בנוגע לרצינות מעמד עריכת הצוואה. לאחר מכן הודה העד כי לא שם לב שיש טעות בכתובת המפורטת בצוואה (שם, ש' 6). לעד לא היה כל הסבר מדוע עורך הצוואה, אשר נכח בעת חתימת הצוואה לכאורה, לא חתם הוא עצמו על הצוואה (עמ' 38, ש' 14). העד לא ידע לומר האם הצוואה מתייחסת לצוואה קודמת שהמנוחה ערכה (עמ' 38, ש' 24) ולא שמע האם המנוחה ציינה איזה רכוש יש לה (שם, ש' 28) והאם יש לה רכוש נוסף (ש' 31). כן לא זכר האם נכתבה ההוראה המטילה סנקציה על מי מהירשים שיערער על הצוואה ו/או ההוראה שבה המנוחה רשאית לבטל את הצוואה (עמ' 39, ש' 15-12). כן העד לא ידע האם המנוחה ידעה קרוא וכתוב וטען שאינו יודע למרות שבסעיף 1 לצוואה צוין בבירור שהמנוחה אינה יודעת קרוא וכתוב (עמ' 40, ש' 11-6). העד אישר כי הוא זוכר את **"רוח הדברים העיקרי אני זוכר"**. עם זאת, כשנשאל כמה פעמים המנוחה רטנה כשהזכירו את השם של הנתבע 2, העיד כי מדובר היה **"כמה פעמים. בין שלוש לארבע"** (עמ' 42, ש' 6) ועדות זו תמוהה אל מול עניינם מהותיים ואחרים שהעד לא זכר.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

87. כשנשאל העד האם המנוחה שילמה לעו"ד, השיב בנחרצות "לא ראיתי שום כסף שעובר מצד לצד" אולם לאחר מכן שינה את עדותו ואמר "פרטים אם עבר כסף או לא עבר לא זוכר. אני זוכר את הדברים העיקריים ואת הצלילות שלה שהיא הייתה צלולה במפורש" (עמ' 40, ש' 10-11).
88. כשנשאל העד כיצד הגיע לבית החולים, העיד כך "כשאני הגעתי לבית החולים לא ראיתי את י' בבית החולים. מה שאני זוכר, אני קבעתי עם עו"ד שחתם על הצוואה עו"ד א'" (עמ' 40, ש' 19-20) ולשאלת בית המשפט, השיב כי דיבר עם עורך הצוואה ישירות וכי הוא שהסביר לו לאן להגיע וכי כשהגיע לבית החולים היו בחדר המנוחה, עורך הצוואה והעד הנוסף. כשנשאל העד מדוע העד השני טען כי התובע היה נוכח בחדר ויצא ממנו השיב: "לא זוכר את י' שם, במפורש" (עמ' 42, ש' 3). עדות זו עומדת בסתירה לאמור בתצהירו של העד מר ס' וכן לעדות התובע ועורך הצוואה.
89. העד מר ס': העד ס' אישר שגם הוא חברו של התובע. העד טען בתצהירו כי מכיר את התובע 30 שנים כאשר בחקירתו טען שהוא מכיר אותו רק 20 שנים וכי היה אצל המנוחה לפני 15 שנים (עמ' 43, ש' 25). עובדה זו מלמדת כי היתה היכרות רחוקה מאד בין העד למנוחה וזאת בניגוד ל"המלצת" עורך הצוואה. בתצהירו טען העד כי התובע ביקש ממנו להגיע לבית החולים (סעיף 3) אולם בחקירתו טען כי עורך הדין התקשר אליו ואמר לו להגיע לבית החולים (עמ' 44, ש' 4-7). העד טען כי עלה עם התובע לחדר בו אושפזה המנוחה וכי היו שם מר ע' וכן עורך הצוואה (עמ' 44, ש' 26-27). בניגוד לעדותו של מר ע' וכן בניגוד לעדותו של התובע לפיה ברגע העדים הגיעו לבית החולים הוא "יירד למטה" (עמ' 151, ש' 10) וכי לא ידע מי הגיע קודם (שם, בש' 24), טען מר ס' כי כולם היו בחדר וכי כולם ראו את כולם (עמ' 45, ש' 1-4).
90. ביחס למצבה של המנוחה העיד כי "המנוחה הרגישה לא טוב וכי היתה במיטה" (עמ' 44, ש' 32). העד לא זכר האם המנוחה יודעת לקרוא עברית, לא זכר אם הקריאו למנוחה את סעיף 1 לצוואה, לא זכר כמה עמודים החזיקה הצוואה, לא זכר אם הוזכרו למנוחה המילים תמ"א 38, לא זכר האם המנוחה ציינה את רכושה. העד זכר כי המנוחה לא רצתה להוריש לנתבע 1 כי "הוא כבר קיבל" (עמ' 46, ש' 6) – גרסה שונה מזו שטען התובע בתצהירו ובניגוד למה שכתוב בצוואה. חרף העובדה כי העד טען שהמנוחה ביקשה כביכול שלושה דברים: להעביר את הדירה לתובע, לדאוג לקורת גג לנתבעת 2 ולא להעניק דבר לנתבע 1, הוא לא ידע להסביר מדוע הצוואה מחזיקה שלושה עמודים ולדבריו "שמעתי אבל באופן כללי" (עמ' 46, ש' 16). העד לא ידע לומר בוודאות שראה את המנוחה חותמת על הצוואה ("אני חושב שכן, הוא הביא אליה את הדפים" וכן "היא חתמה. אני כמעט בטוח שהיא חתמה על זה. כן, חתמה על זה" – עמ' 46, ש' 18 ו-20) – עדות תמוהה ביותר. העד הודה כי המנוחה לא חתמה "ממש בפני" וכי עורך הצוואה הביא למנוחה את הצוואה למיטה בו שכבה המנוחה וכי הוא "תפס לידה והיא חתמה" (עמ' 48, ש' 2 ו-4). עובדה שיש בה כדי להטיל ספק אודות הבנתה של המנוחה את הצוואה המאוחרת וחתימתה ברצון חופשי.
91. לסיכום, מעדותו של מר ע' עולה כי לרוב "אינו זוכר" או "אינו יודע", אך לדבריו המנוחה "היתה צלולה במפורש". כמו כן, עדותו מלאת סתירות בפרטים בסיסיים כמו למשל כיצד מתיישבת העובדה כי לדבריו עורך הצוואה הקריא כל סעיף וסעיף ולא שם לב שכתוב כי הצוואה נחתמת ברח'

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

~~~ ולא בבית חולים. כן מעדותו של **מר ס'** עולה כי אירוע החתימה על הצוואה היה קצר ביותר והרושם שמתקבל הוא כי אירוע זה נעשה בזריזות ואולי אף בהיחבא וכי מר ס' כלל לא זכר האם המנוחה חתמה לפניו. לכך יש להוסיף את העובדה כי הן עורך הצוואה והן העדים לא בשמו לב לפרט יסודי בצוואה לפיו הכתובת בו נחתמה כביכול הצוואה שגויה ויש בכך כדי להעלות ספקות ממשיים אודות מהימנות עדותם ואודות הליך החתימה על הצוואה.

92. הנה כי כן, מעדויות עורך הצוואה, העדים לצוואה והתובע נלמדות העובדות הבאות :

- **התובע שוחח עם עורך הצוואה מספר פעמים הן לפני והן לאחר המפגש בביתה של המנוחה.**
- **התובע חיכה לעורך הצוואה למטה במועד בו הגיע לבית המנוחה כנטען ביום 29.4.20 והשניים שוחחו ביחידות.**
- **התובע העביר לעורך הצוואה פרטים ומסמכים לצורך עריכת הצוואה (בימ"ש/2).**
- **המנוחה לא היתה בקשר עם עורך הצוואה ממועד הפגישה כביכול בביתה ביום 29.4.15 ועד למועד החתימה על הצוואה מיום 19.5.15.**
- **התובע בחר את העדים שהם חברים שלו ודאג להתייצבותם במועד עריכת הצוואה.**
- **התובע תזמן את כל אירוע החתימה על הצוואה והיה נוכח תחילה בחדרה של המנוחה ולאורך כל התהליך שהיה בבית החולים.**
- **התובע הסדיר את שכ"ט מול עורך הצוואה ואף מילא את הסכום על השיק.**
- **אף אחד מהמעורבים באירוע החתימה על הצוואה – המנוחה, עורך הצוואה, העדים והתובע – לא שם לב כי נכתב שהצוואה נחתמה בבית המנוחה ולא בבית החולים.**
- **עפ"י האמור בצוואה התובע הינה הזוכה והשולט בפועל בכל עזבונה של המנוחה.**

93. בנסיבות אלו, עולה בבירור כי תפקידו של התובע בעת בעריכת הצוואה היה תפקיד מרכזי ומשמעותי ואלמלא התובע לא ניתן היה להביא את הליך עריכת הצוואה והחתימה על הצוואה לכדי תוצר מוגמר. התובע היה המוציא והמביא בנוגע לעריכת הצוואה. מסקנה זו מתחדדת לאור כך שעורך הצוואה העיד כי לא שוחח עם המנוחה מהמועד כביכול בו ביקר בביתה של המנוחה (29.4.15) לבין מועד החתמתה על הצוואה (19.5.15) וכי במועד זה הצוואה כבר היתה מוכנה ומודפסת וכל שנותר הוא להחתים את המנוחה ואת העדים לצוואה. כל אחת מהפעולות הללו כשלעצמן כל שכן במצטבר מלמדות על מעורבות עמוקה ובוטה של התובע בעריכת הצוואה, מעורבות שיש בה כדי להביא לפסילת הצוואה.

הגיונה של הצוואה

94. בסעיפים 10-12 הסביר התובע את המניעים של המנוחה לשינוי צוואתה. כך נכתב:

"10. סעיף 8-3 מוכחש וייטען בקצרה כי אימי שינתה את צוואתה לאחר שאחי המבקש היה מיופה כוח מטעמה, לרבות בחשבון הבנק, וביצע פעולות אשר מנוגדות לרצונה תוך נטילת כספים מחשבונותיה שלא כדין ולצרכיו האישיים.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

11. כאשר אימי גילתה זאת התעמתה היא עם דו' וביטלה את יפוי הוכח וייפתה כוחי במקומו לצורך סיוע לה.
12. כפי שאחותי יודעת היטב מאותה עת ואילך דו' הבין כי "תרנגולת הזהב הפסיקה להטיל ביצים" (כדברי אימי ז"ל לרבות בנוכחות אחרים) ועל כן צמצם הקשר עם אימי באופן קיצוני עד הגיעו למצב בו הפסיק לחלוטין לבקר אותה, לעזור לה או לסעוד אותה וזאת באופן קיצוני ובוטה תוך השתלחויות ודברי נאצה.
13. אציין כי אימי התייחסה להתנהגותו באופן מפורש בצוואה לרבות בסעיפים 5 ו 10 לצוואה".
95. עם זאת, בעדותו הציג התובע גרסה מבולבלת. תחילה טען כי המנוחה ביקשה לשנות את הצוואה לא רק בגלל השימוש ביפוי הכוח (ואף טענה זו לא הוכחה כלל וכלל), אולם גם בענין יפוי הכוח התובע לא נתן הסבר מתי המנוחה גילתה שהנתבע 1 מבצע פעולות בניגוד לרצונה ולדבריו "אין לי מושג. אמא באה ואמרה לי "אני רוצה להעביר לך את היפוי כוח על השם שלך" ואף הודה כי לא שאל שאלות (עמ' 166, ש' 18-5). מאחר שלא הצליח להסביר אלו פעולות נעשו בחשבון טען לאחר מכן כי זה היה בעיקר בגלל שהתובע לא בא לבקר אותה ולדבריו "היא שינתה את הצוואה בגלל שהוא לא בא לבקר" (עמ' 169, ש' 24). בהמשך טען כי "כל עוד היה כסף, כסף לתת והיה, הם היו מגיעים. ברגע שנגמר, נגמרו ההגעות" (עמ' 170, ש' 7-6) – טענה תמוהה כשלעצמה בשים לב לכך שביום 16.6.14 נמכרה הדירה ברח' *** והתקבלו כספים גם לידי הנתבע 1.
96. גם עדות הנתבעת 2 מחזקת את העובדה כי אין ממש בטענות התובע וגם אם הנתבע 1 לא ביקר את המנוחה באופן תדיר, היוזמה לשינוי הצוואה לא היתה שלה, אלא של התובע). כך מתוך עדותה:
- ש: האם דו' קיבל מגורים בחינם בטרומן לאורך שנים?
 ת: לכמה שנים כן,
 ש: 10 שנים,
 ת: כן, גם דודה שלי נתנה לו, לא רק אמא שלי.
 ש: לא, לא, זה בסדר.
 ת: זה היה בית של דודה זכרונה לברכה ושל דודה זכרונה לברכה ושתייהן מרצונן נתנו לו,
 ש: אני שואל שאלה,
 ת: כן,
 ש: דו' במשך 10 שנים קיבל מגורים בחינם?
 ת: כן.
 ש: עכשיו, הוא גם לאורך השנים, שקט, לא לדבר. לאורך השנים, האם הוא קיבל כספים נוספים?
 ת: יכול להיות, אני לא נכנסתי לאמא שלי לחשבון.
 ש: הגיוני שהוא קיבל בתור הבן המועדף?
 ת: כולנו קיבלנו, לא רק הוא.
 ש: בסדר, אני אומר גם הוא.
 ת: סביר להניח שכן, כולנו קיבלנו.
 ש: הוא היה הבן המועדף שלה, נכון?
 ת: הוא היה הבן הכי האהוב עליה, הוא גם היה הילד הכי טוב, הוא לא עשה לה בעיות.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

- 1 ש: יופי.
2 ת: הוא לא עשה שום דבר,
3 ש: שום דבר.
4 ת: הוא תמיד כיבד, לא התחצף, לא בייש אותה, לא העליב אותה.
5 ש: אז למה היא ביטלה לו את היפוי כח אם הוא היה כזה נחמד?
6 ת: הוא שיכנע אותה, אמרתי לך, היא כבר היתה אאוט, אאוט, היא לא ידעה מה היא עושה,
7 כחומר ביד היוצר. זה הכל, גם אני הייתי יכולה לעשות את אותו הדבר. אם אני הייתי
8 רוצה, אם אני הייתי רוצה, אני אומרת לך עכשיו בכנות ואני אומרת את זה לבית המשפט,
9 שאם אני הייתי רוצה לגרום לאמא שלי לרשום את כל הבית על שמי, אני גם הייתי יכולה
10 לעשות את זה במצב שהיא נמצאה, גם לא יודעת לקרוא ולכתוב, היא גם היתה שבר כלי.."
11 (עמ' 74, ש' 18 - עמ' 75, ש' 16).
12 וכן:
- 13 ש: וכולם, תני לי לשאול, כולם ידעו שאמא מאוכזבת מדו',
14 ת: ממש לא נכון,
15 ש: אמא, לא ידעו שהיא מאוכזבת מדו' ?
16 ת: לא, לא.
17 ש: אבל היא לא מדברת איתו.
18 ת: מאוכזבת? לא, לא, למה לא מדברתם?
19 ש: הם לא דיברו,
20 ת: הוא ניסה לדבר איתה, הוא שכנע אותי להגיד לה, תקשיב רגע, הוא ניסה, הוא התקשר
21 אליה איזה יום, והוא, לא, אני מתביישת להגיד את זה עכשיו, אבל זו האמת. הוא אמר לי
22 תגידי לה, תגידי לו, שהוא לא הבן, הוא אמר לאמא, תגידי לו שהוא לא הבן שלך יותר,
23 והיא אמרה כל מה שהוא אמר. הוא אמר לאמא בנוכחותי,
24 ש: י',
25 ת: וגם אני אמרתי לו,
26 כב' הש' שביט פינקלשטיין: את יכולה להגיד את השמות בבקשה?
27 ת: י' אמר לאמא שתגידי לדו' שהוא לא הבן שלה יותר והיא לא רוצה לשמוע אותו, והיא
28 מסכנה, את יודעת, היא כבר היתה גמורה, באמת, כאב לב. היא אמרה לו "אתה לא הבן
29 שלי יותר", וגם אני אמרתי לו "אין לך אמא יותר", כן, אני אמרתי, אני הייתי ביחד איתו,
30 אני סמכתי עליו. אני לא ידעתי שהוא יעשה את הדברים האלה, אני גם לא ידעתי שהוא
31 יזרוק את אמא שלי ככה לבית אבות ושיקבור אותה בכוכים כשהיא השאירה כל כך הרבה
32 כסף. היו לה מלא בקשות, היא כל החיים ביקשה למות בבית שלה, מה הבעיה להביא
33 מטפלת? אני בערב ישנה כל לילה בבית, בבוקר יש לה מטפלת של ביטוח לאומי" (עמ' 77,
34 ש' 18—עמ' 78, ש' 10).
35
97. הנתבע 1 לא ניסה לייפות את התמונה והסביר את התנהלותו בתקופה האחרונה לחייה של המנוחה:
- 36
37
38 ת: אחרי שד' היתה בבית, באתי לבקר, וברגע שהם אמרו שאני לא הבן שלה, לא הייתי הבן
39 שלה, לא רציתי לצור לאמא שלי כאב לב, כי אמא שלי, כן? היה עדיף לה שאני לא אבוא
40 מאשר שהם יריבו איתה.
41 ש: עכשיו רציתי לשאול אותך, פה זה קצת מוזר. כשאתה שומע מאחותך בטלפון שאמא כבר
42 לא רואה בך בן לצורך העניין,

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35006-12-16 ואח'

עותק לפרסום

1 ת: חזרנו על זה אלף פעם.
2 ש: שניה שניה,
3 ת: אוקי,
4 ש: לא נשמע לך הגיוני שאתה צריך באותו רגע להגיע, לנסות לפשר, לנסות לשכנע את אמא,
5 להגיד לה "אמא מה קרה? אני הבן ה",
6 ת: אני אני,
7 ש: זו השאלה שלי,
8 ת: אז אני אומר, אני מכיר את אמא שלי, כן? ואם אני אבוא כשהאחים שלי נמצאים בבית,
9 כן? אז תהיה מריבה, אמא שלי תקבל התקף לב על המקום. אני לא מוכן שאמא שלי תסבול
10 בשביל שהרגשות שלי יהיו בסדר, בשביל שהמצפון שלי יהיה בסדר, אני לא אתן לאמא
11 שלי לסבול וזה מה שאני אעשה. אני גם הצעתי ש, אמרתי לה לאחותי, אמרתי לה, אני
12 נשבע פה בזה, אמרתי אמא בואי תגורי אצלי, את לא צריכה לגור בבית הזה, שיעשו מה
13 שהם רוצים עם הבית, תבואי תגורי אצלי (עמ' 116, ש' 11 – עמ' עמ' 117, ש' 6).
14

15 98. בנסיבות אלו, בשים לב לכך שלאורך כל השנים ועד לעריכת הצוואה האחרונה שנערכה 5 חודשים
16 בלבד לפני פטירת המנוחה, היתה קיימת הצוואה הקודמת ובשים לב למכלול הנסיבות ולמעורבותו
17 הבוטא של התובע בעריכת הצוואה, עולה מסקנה כי אלמלא אותה מעורבות של התובע המנוחה לא
18 היתה יוזמת את שינוי הצוואה הקודמת ונסיבה זו מצטרפת למכלול הנסיבות בגין יש לפסול את
19 הצוואה.
20

התנהלות הצדדים במהלך ההליכים המשפטיים:

21 99. במקרה דנן, לא ניתן להתעלם כי בין הצדדים ובפרט בין התובע לנתבעים 1 ו-2 התקיימה יריבות
22 קשה ומרה לאורך כל ההליך, התנהלות שהקשתה על ניהול ההליך ואף השפיעה על ב"כ. ההליך כולו
23 התנהל בעצימות גבוהה ואף ב"כ הצדדים (למעט ב"כ הנתבעת 2) לעיתים רבות שכחו את תפקידם
24 כמייצגים בהליך וכמי שנדרשים לשמור על התנהלות מכובדת בבית המשפט ולא עשו כן. יעידו על
25 כך המחלוקות בעניינים טכניים ובעניינים מהותיים בכל דבר ועניין, אשר הקשו וסרבלו את ההליך
26 המשפטי. אני סבורה כי יש בכך כדי להוות אינדיקציה להתנהלות הצדדים, ובפרט של הנתבעים 1 ו-
27 2 בתקופת חייה האחרונה של המנוחה, התנהלות אשר מבטאת יריבות מרה, חוסר כבוד, משקעים
28 ו"סגירת חשבון" האחד עם השני אשר עשויים לבטא גם את היוזמה לעריכת הצוואה האחרונה של
29 המנוחה אשר נערכה כאמור בערוב ימיה, 5 חודשים בלבד לפני פטירתה, ויש בכך כדי לשפוך אור
30 נוסף על מכלול האירועים החמורים שעמדו ביסודה.
31
32

33 100. לסיכום, לאחר בחינת מכלול נסיבות עשיית הצוואה עולה כי התובע היה מעורב באופן פעיל, מלא
34 ויזום בעריכת הצוואה עד כדי מעורבות בפסולה. בפועל, אלמלא מעורבותו של התובע אשר פעל
35 באופן ישיר מול עורך הצוואה, בחר את העדים, תזמן והדריך אותם להגיע לבית החולים (ובהנחה
36 כי אכן הצוואה נערכה בבית החולים) וכו' אזי הצוואה המאוחרת לא היתה באה לעולם. בנסיבות
37 אלו, לנוכח מעורבותו הפסולה של התובע, יש להורות על ביטול הצוואה המאוחרת.
38
39
40

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 16-12-35006 ואח'

עותק לפרסום

סוף-דבר :

101. אשר על כן, מכל הטעמים שפורטו לעיל – אני מורה כדלהלן :

א. ההתנגדות לקיום הצוואה מיום 19.5.15 – מתקבלת; התובענה לקיום הצוואה מיום 19.5.15 – נדחית;

ב. ניתן בזאת צו לקיום הצוואה המוקדמת של המנוחה מיום 25.8.11. ניתן להגיש פסיקתא לחתימתי.

ג. לאחר ששקלתי את מכלול השיקולים ולנוכח התוצאה, אני מורה כי התובע ישלם הוצאות בגין ההליך (בנוסף להוצאות שחויב במהלך ההליך) באופן הבא: סך של 20,000 ₪ לידי הנתבע 1; סך של 20,000 ₪ לידי הסיוע המשפטי (אשר מימן את ייצוג הנתבעת 2). סכומים אלו ישולמו בתוך 30 ימים מהיום שאם לא כן, יישא התשלום הפרשי הצמדה וריבית כדין.

102. ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

103. המזכירות תמציא את פסק הדין לב"כ הצדדים ותסגור את כל התיקים.

ניתן היום, א' תמוז תש"פ, 23 יוני 2020, בהעדר הצדדים.

ורד שביט פינקלשטיין, שופטת